

Torsdagen den 20 oktober

Kl. 14.00

*Meddelande om
inbjudan till
operabesök*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Meddelande om inbjudan till operabesök

TREDJE VICE TALMANNEN:

Operan anordnar torsdagen den 10 november en föreställning av operan Maskeradbalen för riksdagens ledamöter m. fl. inbjudna.

Föreställningen börjar kl. 19.30.

De som önskar är välkomna att medföra en gäst.

Teckningslistor finns utlagda i foajén. Listorna indrages fredagen den 28 oktober. Beställda biljetter bör inte överlåtas. Ledamot som är förhindrad att utnyttja beställd biljett ombedes återlämna den till kammarkansliet senast dagen före föreställningen.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsuppdraget fr. o. m. den 31 oktober t. o. m. den 17 december, under vilken tid jag skall tjänstgöra vid FN i New York.

Stockholm den 17 oktober 1977

Ingrid Sundberg

Till riksdagens kammare

Härmed anhålles om ledighet under tiden den 14 november–den 17 december 1977 för fullgörande av utredningsuppdrag i statsrådsberedningen.

Stockholm den 12 oktober 1977

Gunnar Björk

i Gävle

Kammaren biföll dessa ansökningar.

Tredje vice talmannen anmälde att *Erik Blom* (m) och *Birger Olsson* (c) skulle inträda som ersättare för *Ingrid Sundberg* resp. *Gunnar Björk* i Gävle under deras ledigheter från riksdagsmannauppgången.

Torsdagen den
20 oktober 1977

Meddelande om
interpellationssvar

1977/78:2 om åtgärder för att förhindra skador av farliga lösningsmedel
1977/78:17 om ökade utbildningsmöjligheter för vapenfria, m. m.
1977/78:19 om ökat antal arkivarbetsplatser
1977/78:37 om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten

Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § ber jag att få meddela att följande interpellationer som ställts till mig kommer att besvaras senare under höstriktsdagen, eftersom de delvis berör ärenden som f. n. är under behandling:

Lars-Ove Hagbergs interpellation om åtgärder för att förhindra skador av farliga lösningsmedel,

Eva Hjelmströms om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten;

Ralf Lindströms om ökat antal arkivarbetsplatser, samt

Georg Anderssons om ökade utbildningsmöjligheter för vapenfria m. m. till den del interpellationen överlämnats till mig.

§ 4 Om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK erhöll ordet för att besvara Mats Hellströms (s) den 13 oktober anmälda fråga, 1977/78:61, och anförde:

Herr talman! Mats Hellström har frågat mig om jag avser att genom lagstiftning ålägga privata och offentliga arbetsgivare ett ansvar att erbjuda unga arbetslösa praktik eller annan anställning, så att riksdagens löfte om att tillförsäkra alla unga arbete, utbildning eller praktik förverkligas.

Jag förmodar att Mats Hellströms fråga är föranledd av de förslag som sysselsättningsutredningen överlämnade i slutet av förra veckan. En av de åtgärder utredningen föreslår är att länsarbetsnämnderna skall ges befogenheter för praktikplatsanskaffning av samma art som de som gäller för främjandelagen. Utredningens förslag går i dagarna ut på remiss till berörda myndigheter och organisationer. Jag är därför inte beredd att nu ange vilken ståndpunkt regeringen efter remissbehandlingen kan komma att ta i denna fråga.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Tyvärr ger svaret inte något besked. Först vill jag säga att arbetsmarknadsministern väl inte behövt "förmoda" vad som är anledningen till frågan, om han läst igenom motiveringen, där det ju klart står att frågan är föranledd av sysselsättningsutredningens förslag.

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Men även om Per Ahlmark inte i dag i detalj vill ta ställning till sysselsättningsutredningens förslag, måste han ha någon principståndpunkt till det jag frågade om, nämligen om han genom lagstiftning vill ålägga privata och offentliga arbetsgivare ett ansvar att erbjuda unga arbetslösa praktik eller annan anställning. Den frågan kan ju inte vara ny för Per Ahlmark. Per Ahlmark vill ju själv ge ungdomarna en garanti när det gäller arbete. Då måste han väl ha funderat på vilken täckning i fråga om styrmedel som den måste ha som skall utfärda en garanti åt ungdomarna.

Förra året ansåg Per Ahlmark och hans parti att det var mycket bråttom i denna fråga, och i en debatt här i riksdagen sade Per Ahlmark enligt föregående års protokoll "att ungdomsgarantin hade behövts denna vinter". Ett år senare är arbetslösheten betydligt högre, men nu får vi bara en allmän hänvisning till att frågan är ute på remiss, och Per Ahlmark vill inte ge ett besked om sin egen ståndpunkt. Men alla arbetsmarknadens parter utom Svenska arbetsgivareföreningen är överens i denna fråga. De har alla deltagit i praktikgruppens arbete och står bakom dess förslag. Den statliga arbetsgivaren statens avtalsverk, Landstingsförbundet, Kommunförbundet, löntagarorganisationerna och vidare alla de politiska partiernas representanter i sysselsättningsutredningen utom moderaternas har ställt sig bakom utredningens linje. Jag menar att det inte kan vara så mycket att vänta på. Om regeringen anser att det är bråttom måste den redan nu kunna gå ut med ett besked om vilken linje den vill välja.

Och det är faktiskt bråttom. Bakgrunden till min fråga är att ungdomsarbetslösheten sedan 1972, då den uppvisade en topp, har kunnat pressas tillbaka och minskas under hela 1970-talet. Den hade stannat på en nivå av 25 000–26 000 under 1975/76, och ungefär på den nivån låg den sedan kvar. Men nu har det på ett par månader sedan i våras skett en dramatisk ökning med 30 %. Vi har nu en ungdomsarbetslöshet som är högre än den någonsin har varit sedan statistiken över ungdomsarbetslösheten över huvud taget infördes i vårt land. Bara här i Stockholms län går 6 % av ungdomarna arbetslösa, dvs. 7 000 bara i detta län. Tonårsflickorna har f. ö. en ännu högre arbetslöshet.

Mot denna bakgrund kvarstår min fråga – och på den punkten måste jag ändå kunna få ett principbesked – om Per Ahlmark ställer sig bakom principen att genom lagstiftning ålägga arbetsgivarna ett ansvar för att erbjuda praktik eller utbildning.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Om inriktningen att bekämpa arbetslöshet och ungdomsarbetslöshet är vi självfallet överens. Att jag däremot vill vänta på remissutfallet innan regeringen tar ställning är också ganska självklart. Hur skulle det upplevas av remissinstanserna, om det ansvariga statsrådet först binder sig för hur man skall göra, men sedan säger att vi lyssnar självfallet med intresse på era synpunkter?

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Vi har genom det åtgärds paket som regeringen presenterade den 3 oktober visat vilka ambitioner vi har när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Vi sätter in ytterligare åtgärder för omkring två miljarder kronor, som skall kunna ge jobb eller utbildning till minst 30 000 människor.

I det paketet finns två huvudlinjer. Den ena inriktar sig på att hålla sysselsättningen uppe i de företag som har det svårt. Vad som där är aktuellt är den förlängda och utvidgade 25-kronan, statliga och kommunala industribeställningar, tidigareläggning av vissa byggen och andra åtgärder av det slaget. Den andra linjen är att bistå dem som trots allt drabbas av arbetslöshet – och det är i hög grad ungdomar – och paketet innehåller en rad åtgärder i det syftet.

Arbetsförmedlingarna förstärks genom att intagningen av 150 aspiranter tidigareläggs. Utbildningsinsatserna vidgas så att AMS får gå in i företag och köpa kurser på upp till ett år, utbildningsbidragen höjs med 5 kr. per dag, och korta kurser anordnas i gymnasieskolan. Bidraget till enskilda beredskapsarbeten höjs från 10 till 15 kr. per timme. Till kommunala beredskapsarbeten för ungdomar och andra nytillträdande utgår statsbidrag med 75 %. Till statliga praktikarbeten ges full kostnadstäckning.

För att dessa åtgärder skall få någon effekt fordras nu att kommuner, landsting, företag och statliga myndigheter ställer upp och tar sitt ansvar för ungdomarna. Statens personalnämnd har i dagarna gått ut till de statliga myndigheterna och framhållit för dem hur viktigt det är att de nu tar in ungdomar, och jag hoppas att kommunernas och företagens organisationer tar liknande initiativ.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Man kan självfallet inte när man skall besvara min fråga krypa bakom remissförfarandet i vad gäller den lagstiftningskonstruktion som utredningen har föreslagit. Naturligtvis skall man ha ett sådant, oavsett om man skall anknyta till främjandelagen eller följa någon annan väg, men Per Ahlmark måste väl ha en principståndpunkt i frågan hur man skall kunna ge en garanti till ungdomarna.

Förra året sade Per Ahlmark: Vi skall till varje flicka eller pojke kunna säga: Vi ger dig garanti för att du skall få ett meningsfullt arbete eller en meningsfull utbildning. Oavsett om du slutar den nioåriga skolan eller väljer att fortsätta några år ytterligare skall du ha rätt att bli anvisad arbete, praktik eller utbildning.

Om man utställer sådana löften – och det har ju riksdagen också gjort, när den uttalat sig för att ungdomarna skall tillförsäkras denna rätt – måste man ju ha någon uppfattning om hur man garanterar detta.

Om nu de privata arbetsgivarna eller andra arbetsgivare inte ställer upp i tillräcklig grad och om förhoppningarna om alla de stimulansbidrag som nu senast återgavs från talarstolen här inte infrias utan arbetsgivarna ändå säger att vi är inte intresserade av detta, vilka möjligheter har då regeringen att förverkliga den rätt till arbete eller praktik som Per Ahl-

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

mark har pläderat för och som riksdagen och regeringsdeklarationen har uttalat sig för? Man måste ju i princip kunna ha klart för sig om man är beredd att ta en lagstiftning, som ålägger alla arbetsgivare ett ansvar i denna fråga, eller inte.

Detta är ingen obetydlig fråga. Den är en verklig kräftsvulst i de västerländska samhällena, där en allt större andel ungdomar, som vill gå ut och göra en arbetsinsats direkt efter skolan, får besked från sitt samhälle att du behövs inte, du är överflödig. Du är inte bara överflödig, du är en börda för samhället. Det är klart att dessa ungdomar måste reagera med att underkänna sitt samhälle på denna punkt.

Jag menar att den dramatiska ökning av ungdomsarbetslösheten som ägt rum under de senaste månaderna gör att vi måste vidta åtgärder mycket snabbt. Därför borde regeringen i varje fall som ett första led kunna deklarerat en principståndpunkt om hur man skall lösa problemen.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Jag redovisade ju ett tiotal åtgärder som regeringen vidtog den 3 oktober – förutom de åtgärder som vi redan hade satt in.

Om man ser på statistiken beträffande ungdomar på statliga praktikplatser, som går på den s. k. 10-kronan – den höjs nu – kommunala beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning utöver 25-kronan, så var det 18.000 ungdomar i september förra året och 28.000 ungdomar i september i år. Det är alltså en mycket kraftig ökning på just denna punkt.

I likhet med sysselsättningsutredningen och praktikgruppen anser jag att man i första hand på frivillighetens väg måste försöka få fram ett tillräckligt antal praktikplatser. Ett sätt att öka utbudet av sådana platser är olika former av stimulans till företag och myndigheter. En annan väg är den obligatoriska anmälan av lediga platser.

Visar det sig att vi trots allt inte kan få fram platser på frivillighetens väg, vill jag inte utesluta andra åtgärder, t. ex. en komplettering av lagstiftningen i den riktning som sysselsättningsutredningen föreslagit.

Men först måste vi självfallet lyssna till remissinstanserna.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern hänvisar till tioalet åtgärder – utmärkta åtgärder, det vill jag gärna säga. Det är åtgärder av den typen som gjort att vi tidigare kunnat pressa ned arbetslösheten bland ungdomen till den nivå som den låg på ända fram till i våras, någonstans vid 25 000–26 000.

Men det som har hänt därefter är ju den dramatiska höjningen, en tredjedel på några månader, och att ungdomsarbetslösheten stabiliserat sig på denna exempellösa höjd, vilket troligen inte har inträffat sedan 1930-talet. Då fanns ingen statistik, men det är möjligt att den då var högre.

Denna dramatiska höjning gör att man nu måste ta till åtgärder av

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

annat slag än de i och för sig bra åtgärder som behövs för att hålla arbetslösheten nere vid den nivå som vi haft tidigare. Därför krävs det nya grepp, och sådana grepp har sysselsättningsutredningen föreslagit.

En garanti skapar inte jobb i och för sig själv, men en lagstiftning som ålägger företagen ansvar ger ju regeringen förhandlingsmöjligheter gentemot de företag som inte är beredda att frivilligt ställa upp på stimulanser.

Det är en förbättring av svaret när arbetsmarknadsministern nu i varje fall säger att han inte utesluter möjligheten att följa sysselsättningsutredningens förslag. Men det är fortfarande ett mycket svagt svar. Arbetsmarknadsministern "utesluter inte", men han har ännu inte sagt något om sin egen principståndpunkt. Hur vill herr Ahlmark förverkliga den garanti åt ungdomen som han har talat om i flera år? Det måste väl finnas någon tanke bakom hos folkpartiet.

Om arbetsmarknadsministern inte vill uttala sig för regeringens ståndpunkt, får jag då fråga honom: På vilket sätt har *folkpartiet* velat förverkliga garantin när partiet har lagt fram sina förslag inför valrörelsen t. ex.?

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Ja, det är sant att ungdomsarbetslösheten har ökat. Det är just därför som vi har satt in arbetsmarknadspolitiska åtgärder i en omfattning och en intensitet som är okänd i svensk arbetsmarknadshistoria.

I dag ges det jobb eller utbildning för mellan 150 000 och 200 000 människor genom arbetsmarknadspolitiken. Vi har under detta kalenderår, tror jag, tredubblat arbetsmarknadsutbildningen, och detta har i hög grad kommit att gälla just ungdomarna. Genom en serie åtgärder har vi ökat möjligheterna till olika typer av beredskapsarbeten, till praktik och till utbildning, och vi har även vidtagit en hel del andra åtgärder. Vi kommer naturligtvis att fortsätta det arbetet, och vi kommer att göra det i nära kontakt med arbetsmarknadens parter, därför att vi bärs av värderingen att inget slöseri i ett samhälle är större än att människor går arbetslösa.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är bra att man vidtar arbetsmarknadspolitiska åtgärder i den stora omfattning som Per Ahlmark har redovisat här. Jag och mitt parti har också sagt att vi tycker detta är bra. Men det är ju nödvändigt att göra det och ingenting att brösta sig över, eftersom samtidigt, trots dessa arbetsmarknadspolitiska åtgärder, arbetslösheten hela tiden stiger, både för människorna i Sverige i dess helhet och – särskilt dramatiskt – för ungdomarna. Detta visar att en arbetsmarknadspolitik som kan vara hyggligt förd blir inte meningslös men kraftigt försvagad när regeringen i sin helhet för en *ekonomisk* politik som leder åt andra hållet. Arbetslösheten ökar då kraftigt trots alla de insatser Per Ahlmark räknar upp.

Jag får tyvärr fortsätta med att konstatera att jag inte har fått något svar på min fråga på vilket sätt och med vilka styrmedel man har tänkt sig att ungdomsgarantin till arbete skall förverkligas. På den frågan måste man väl ha kunnat ge ett svar såväl under 1976 som under hela det här året, eftersom de förslagen har lagts fram, först från folkpartihåll och sedan genom regeringsdeklarationen. Någon tanke bör det väl ha funnits bakom ordet garanti?

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Jag har räknat upp en rad av de åtgärder som kommer att vidtas för att tillsammans med andra åtgärder forma denna garanti.

Vad jag särskilt fäste mig vid i Mats Hellströms senaste anförande var att han sade att arbetsmarknadspolitiska insatser blir nästan meningslösa etc. Det är första gången jag hör någon säga att den utomordenligt snabba utbyggnaden av arbetsmarknadspolitiken som vi har åstadkommit under det här året och som resulterat i det förhållandet att varje månad mellan 150 000 och 200 000 människor får arbete eller utbildning genom arbetsmarknadspolitiken skulle vara meningslös. Det är 4-5 % av arbetskraften som får förbättrad yrkesutbildning eller får ett jobb eller en praktikplats tack vare arbetsmarknadsutbildningen.

Sedan bygger vi på sysselsättningspolitiken genom att förbättra exportindustrins möjligheter att sälja genom devalveringen och att klara utsatta branscher genom industrisatsningarna. Målsättningen för den ekonomiska industripolitiken och arbetsmarknadspolitiken är att bekämpa arbetslösheten, och det har Sverige lyckats göra på ett sätt som är nästan okänt i varje annat land i Europa.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag påstod inte att arbetsmarknadspolitiken är meningslös, utan jag sade tvärtom att den är nödvändig, men jag sade att den kraftigt försvagas, om regeringens ekonomiska politik drar i andra riktningen. Detta beläggs av det faktum att trots alla de insatser Per Ahlmark räknar upp arbetslösheten hela tiden stiger. Den är för hela folket mycket högre nu än förra året, och arbetslösheten för ungdomar är nu högre än någonsin.

Jag måste fortsätta att fråga. Eftersom jag inte fått någon klarhet angående folkpartiets inställning och regeringens inställning till vad man menade med talet om ungdomsgarantin – Per Ahlmark har hela tiden svarat på andra saker – får jag fråga: När anser Per Ahlmark att ungdomsgarantin, så som den formulerades i regeringsdeklarationen, skall vara förverkligad? När skall ungdomarna kunna få den garanti som Per Ahlmark för ett år sedan utlovade? Han uttryckte sig så här: Oavsett om de slutar grundskolan eller väljer att fortsätta att studera några år skall de ha rätt att bli anvisade arbete, praktik eller utbildning.

Det var en huvudpunkt i valrörelsen. Jag vill fråga: När skall den garantin vara förverkligad?

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om avgiftsbefrielse
för polisbevakning
vid arrangerande av
ideellt inriktade
sammankomster*

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Vi bygger ju steg för steg ut erbjudandet om utbildning i olika former: gymnasieinriktad utbildning, utbildning inom företag, utbildning på AMU-centra osv. Steg för steg skall vi skapa fler jobb för ungdomen: beredskapsarbeten av olika slag som ger arbetslivserfarenhet, steg för steg skall vi få fram fler praktikjobb osv.

Då säger Mats Hellström inför åsynen av dessa när det gäller omfattningen hittills okända arbetsmarknadspolitiska insatser i Sverige att det är meningslöst, om regeringens ekonomiska politik för i en annan riktning. Ja, gjorde den det, skulle insatserna ha mindre mening; det håller jag med om. Men regeringens ekonomiska politik, med en devalvering i år på effektivt ungefär 15 %, siktar till att göra det lättare för våra exportföretag att sälja sina varor på utlandsmarknaden och också att sälja dem i konkurrens med importen här hemma. Den satsar alltså på att trygga sysselsättningen genom exporten. Alltså: devalveringen i kombination med arbetsmarknadspolitiken syftar till att hålla sysselsättningen uppe och motverka arbetslöshet.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Till det sista vill jag bara säga om den ekonomiska politik vi har fått uppleva, att om man i England tidigare hade en s. k. stopp- och gåpolitik som innebar en förändrad politik varje år, så har vi nu i Sverige haft en kvartalspolitik med åtstramning ena kvartalet, påsläpp det andra kvartalet och sedan åtstramning igen. Den ryckigheten i politiken har inte varit till förmån för sysselsättningen.

Men jag har faktiskt tagit regeringsdeklarationen och särskilt riksdagsbeslutet på allvar, eftersom kammaren i enighet har fattat detta beslut. Där har vi ju i riksdagen sagt att vi skall tillförsäkra alla ungdomar arbete, praktik eller utbildning. Jag tror att ungdomarna också tar detta på allvar och att ungdomar som i dag är arbetslösa säger sig att nu har regering och riksdag lovat att vi skall tillförsäkras detta. Det är ju någonting annat än att säga att vi bygger upp frivilliga åtaganden steg för steg. Då vill ungdomarna veta: Vad menar man med denna tillförsäkran? När kan vi få den här rätten till arbete som riksdagen har lovat oss?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om avgiftsbefrielse för polisbevakning vid arrangerande av ideellt inriktade sammankomster

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON erhöll ordet för att besvara *Essen Lindahls* (s) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:20, och anförde:

Herr talman! Essen Lindahl har frågat mig om regeringen avser att utfärda sådana tilläggsdirektiv att ordningsstadgeutredningen (Kn

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om avgiftsbefrielse
för polisbevakning
vid arrangerande av
ideellt inriktade
sammankomster*

1977:02) med förtur skall behandla frågan om att befria arrangörer av ideellt inriktade tillställningar från att erlägga avgift för polisbevakning.

Från utredningen har jag inhämtat följande. Arbetet med bl. a. frågan om avgift för polisbevakning påbörjades under våren 1977. F. n. gör utredningen en enkätundersökning inom vissa polisdistrikt. Utredningen har sammanträffat med företrädare för Sveriges riksidsrottsförbund, som har begärt att frågan lyfts ut från arbetet med översynen av hela allmänna ordningsstadgan och behandlas i ett delbetänkande. Denna hemställan övervägs f. n. inom utredningen.

Med hänsyn till att ordningsstadgeutredningen redan behandlar frågan med förtur och överväger att ta upp den i ett delbetänkande anser jag att några tilläggsdirektiv inte behövs.

ESSEN LINDAHL (s):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Bakgrunden är att från halvårsskiftet har polisbevakningen vid idrottsarrangemang blivit väldigt mycket dyrare. Timkostnaden har på en gång stigit från 18 till 85 kr. för varje polisman, vilket innebär nästan en femdubbling.

Det är främst de stora publik- och arenaidrotterna, exempelvis fotboll, motor och ishockey, som blir drabbade. Låt mig ta två konkreta exempel:

1. Polisbevakningen vid en landskamp på Råsunda kostade i våras 4 000 kr. Men i höst, efter den 1 juli, har kostnaden stigit till 20 000 kr.

2. En motortävling i Mantorp har debiterats 50 000 à 60 000 kr. mot 10 000 à 20 000 kr. tidigare i år.

Denna kostnadsökning är, herr statsråd, om inga lindringar snabbt sätts in, en effektiv metod att sätta krokben för en del av våra stora och folkkäraste idrottsgrenar. Många av mina idrottsvänner tycker att detta är alldeles orimligt. Det är, herr statsråd, bakgrunden till min fråga.

Det vore mycket fint om statsrådet kunde medverka till en snabb lösning. Gärna skulle man inom idrottsrörelsen se att just denna fråga kunde prioriteras i en stor utredning som gäller en översyn av allmänna ordningsstadgan. Det vore i så fall i linje med konstitutionsutskottets hemställan år 1974. Statsrådet är naturligtvis medveten om att idrottsrörelsen upplever de här problemen som mycket bekymmersamma, och när så är fallet hoppas jag att utredningen med förtur kommer att behandla dessa frågor. Jag hoppas också att statsrådet kommer att medverka till att de överväganden som nu sker inom utredningen blir positiva för idrottsrörelsen.

Kan statsrådet möjligen ange en ungefärlig tidpunkt för utredningens arbete? Kanske ett delbetänkande kan komma ganska snabbt – det är i varje fall idrottsrörelsens förhoppning.

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om avgiftsbefrielse
för polisbevakning
vid arrangerande av
ideellt inriktade
sammankomster*

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag kan inte finna att det föreligger några delade meningar mellan Essen Lindahl och mig om frågans vikt för idrottsförelsen.

Tidpunkten för eventuella åtgärder är det kanske en aning svårt att ange, men det gäller ju inte några invecklade avväggningsfrågor med sådan juridisk bakgrund som tarvar en mycket noggrann genomgång, utan det gäller väl i första hand att göra en bedömning. Som jag redan sagt överväger utredningen att behandla den här frågan med förtur och lyfta ut den från den stora frågan om översynen av allmänna ordningsstadgan, och det tycker jag visar att man även från utredningens sida är villig att arbeta snabbt.

På herr Lindahls direkta fråga vill jag här från riksdagens talarstol säga att om ordningsstadgeutredningen kommer med ett delbetänkande i ärendet är jag beredd att snabbt vidta åtgärder.

ESSEN LINDAHL (s):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Jag är alldeles övertygad om att statsrådet och jag har precis samma uppfattning om den här saken.

Att jag är angelägen om att det snabbt skall vidtas åtgärder beror på att många idrottsledare, som jag redan sagt, har uttryckt stor oro för att man inte kan bemästra de ekonomiska problem som uppstått i samband med den påtalade förändringen. Det finns, herr statsråd, idrottsledare som hårt trängda av en dålig ekonomi lekt med tanken att man borde begränsa polisbevakningen på våra idrottsplatser för att på så sätt hålla kostnaderna nere. Men det är ingen bra lösning i en tid då det ökande våldet i samband med idrottsarrangemang utgör ett nytt och olustigt inslag även i Sverige. Därför vill jag än en gång ge uttryck åt förhoppningen att de förändringar som här är nödvändiga skall kunna ske med största skyndsamhet.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag kan dela Essen Lindahls uppfattning att man egentligen inte borde behöva så stor polisbevakning vid idrottstävlingar av olika slag. Min allmänna grundsyn är att idrottspubliken bör vara av den karaktären och ha en sådan inriktning att bevakningen borde kunna hållas inom mer rimliga gränser än f. n. Men herr Lindahl har beskrivit förhållandena såsom de är i realiteten, och jag kan ansluta mig till hans bedömning.

Jag skulle kunna förmoda att ett delbetänkande kan vara färdigt ganska snart efter nyår. Som jag sade i svaret har utredningen gjort en enkätundersökning inom vissa polisdistrikt, och tidpunkten för arbetets slutförande beror delvis på hur snabbt man får in detta material och hur snabbt man kan bearbeta det. Någon större tidsutdräkt anser jag emellertid inte behövs.

§ 6 Om åtgärder för att motverka höjningar av vissa kommunala taxor och avgifter

Nr 12

Torsdagen den
20 oktober 1977

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON erhöll ordet för att besvara *Nils Berndtsons* (vpk) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:25, och anförde:

Herr talman! Nils Berndtson har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder för att motverka höjningar av taxor och avgifter på sociala nyttig- och nödvändigheter i syfte att stoppa inflationen.

För ett par månader sedan gjorde Kommunförbundet en enkät om de kommunala affärsverkens avgifter. Det visade sig att kommunerna vid avgiftsbestämningen för år 1978 i stort behåller en oförändrad täckningsgrad jämfört med år 1977. Merparten av det femtiotal kommuner som berördes av enkäten justerar således sina avgifter i förhållande till den allmänna prisutvecklingen. Vissa sociala avgifter såsom daghemstaxor kommer också att höjas i en del kommuner enligt uppgifter från Kommunförbundet.

Några åtgärder som innebär inskränkningar av den kommunala självstyrelsen är jag inte beredd att förorda. Det finns en gräns för taxornas höjd genom att kommunerna är bundna av självkostnadsprincipen. Detta innebär att affärsverkens avgifter måste utformas så att verksamheten inte går med vinst. För det sociala området, t. ex. barnomsorgen, kan kommunerna dessutom tillämpa och tillämpar också en avgiftsdifferentering till förmån för grupper som har låg betalningsförmåga.

Vi måste även observera alla de åtgärder som vidtas för att neutralisera effekterna av avgiftshöjningar för vissa grupper. Som nyligen framhölls i regeringsförklaringen kommer barnfamiljerna att ges ett ökat ekonomiskt stöd för att man skall säkerställa en tillfredsställande ekonomisk standard för dem. Staten ger dessutom pensionärerna kompensation för prishöjningar genom höjda pensioner. Effekterna av avgiftshöjningar elimineras för de betalningssvaga hushållen till stor del genom bostadsbidragen. Kommunerna har vidare möjligheter att besluta om höjning av boendestödet, t. ex. i fråga om beloppen för bostadstillägg till pensionärer.

Mot bakgrund av de avgiftsprinciper som gäller och tillämpningen i kommunerna samt de kommunala och statliga bidrag som kan minska avgiftshöjningarnas effekter kan jag inte finna att ytterligare åtgärder behövs.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunministern för svaret på min fråga. Jag har i frågan pekat på att taxehöjningar förbereds i kommunerna på en rad områden. De helt dagslärska uppgifterna från Stockholms kommun ger en värtalig illustration till vad saken gäller. Höjningar på mellan 35 och 50 % aviseras i fråga om el-, gas- och va-taxor. Detta får genomslag i storleksordningen 30–50 kr. per månad för en vanlig familj.

Om åtgärder för att motverka höjningar av vissa kommunala taxor och avgifter

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder för att
motverka höjningar
av vissa kommunala
taxor och avgifter*

Taxornas roll i de stigande boendekostnaderna är uppenbar, och höjningarna får återverkningar för stora befolkningsgrupper. Fördubblade daghemstaxor förvärrar situationen ytterligare.

Att taxehöjningar är allmänt förekommande visar en undersökning som Kommunförbundet företog tidigare än den som kommunministern nu refererar till. I inte mindre än 236 av 275 kommuner som deltog i den undersökningen hade vatten- och avloppstaxorna höjts förra året. Jag tycker nog att även den nya undersökning som kommunministern refererar till visar att det är aktuellt med taxehöjningar på flera håll.

Kommunalskatter och taxor har samband i flera avseenden. För det första drabbar både kommunalskatteshöjningarna och taxehöjningarna låginkomsttagarna hårdast. För det andra tvingas kommunerna ofta att tillgripa taxehöjningar för att undvika alltför starkt stigande kommunalskatter.

Kommunministern säger att han inte är beredd att förordna åtgärder som innebär inskränkningar i den kommunala självstyrelsen. Det har jag inte heller begärt. Men man kan förbättra kommunernas ekonomiska situation och på så sätt påverka taxeutvecklingen.

Man kan i detta sammanhang inte bortse från statsmaktens ansvar för de stigande kommunala taxorna. De återkommande överenskommelserna mellan staten och kommunförbunden har faktiskt medverkat till taxehöjningar genom att de anger ramar för skatteshöjningarna utan att tillräckliga resurser tillförs kommunerna. På så sätt tvingas ofta kommunerna att tillgripa taxehöjningar.

Min fråga gällde om regeringen avser vidta åtgärder för att motverka taxe- och avgiftshöjningarna i syfte att stoppa inflationen. I detta sammanhang vill jag peka på att den, framför allt i det borgerliga lägret, alltmer omhuldade tanken att avgifterna skall följa kostnadsutvecklingen har den motsatta effekten. Inflationen förutsätts slå igenom också på avgifterna, och därigenom drivs inflationsutvecklingen på ytterligare.

Jag vill slutligen ställa frågan: Är kommunministern beredd att pröva frågan om bättre resurser till kommunerna, om utvecklingen visar på kraftigt stigande avgifter och taxor i kommunerna?

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! På herr Berndtsons direkta fråga vill jag svara att statsmakterna vid den uppgörelse som har träffats mellan kommunförbunden och regeringen har gått så långt som man i det här ekonomiska läget kan för att göra en markering. Men det är min personliga uppfattning att den allmänna principen bör vara att staten på sikt tar en större andel av kostnadsansvaret när kommunerna åläggs att verkställa på central nivå, dvs. av riksdag och regering, fattade beslut – huvuddelen av kommunernas utgifter är av denna art. Men som herr Berndtson säkert är medveten om är den finanspolitiska situationen i dag sådan att denna princip kan förverkligas först på längre sikt.

Herr Berndtson talar om taxehöjningarna. Jag föreställer mig att de

*Om åtgärder för att
motverka höjningar
av vissa kommunala
taxor och avgifter*

beror på den allmänna pris- och löncutvecklingen. Men jag vill ännu en gång betona att kommunerna är bundna till självkostnadsprincipen. Verksamheten skall alltså inte gå med vinst.

När det gäller den allmänna ekonomiska politiken och inflationen är jag inte beredd att gå in i någon längre debatt med herr Berndtson. Men jag vill gärna säga att det har varit och är en allmän målsättning för den ekonomiska politiken att skapa en lugn pris- och kostnadsutveckling. Det är bl. a. därför vi nu går in för en omläggning av skatterna. Vi samtalar med löntagarorganisationerna i syfte att bädda för en lugnande lönerörelse och därmed också mindre prisstegringar.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Kommunministern säger att statsmakterna gått så långt man kan genom den uppgörelse som träffats med kommunförbunden. Det kan nog diskuteras. Det är alltid en fråga om vilken del av samhället man vill ge ökade resurser. Jag menar att den kommunala servicen är så viktig att man inte får försämra kommunernas möjlighet att fullgöra sina serviceuppgifter till en rimlig kostnad för de enskilda medborgarna.

Jag befarar att det allmänna talet om behovet av åtstramning när det gäller kommunernas ekonomi kommer att få den återverkan att man tvingas höja taxorna till det maximalt möjliga. Jag vill erinra om att de taxehöjningar som redovisats i Kommunförbundets undersökning, som jag tidigare har refererat, angavs inte helt svara mot kostnadsökningarna för berörda verksamheter. I och med att man talar om att man skall kompenseras för kostnadsökningarna får vi nog räkna med att taxorna kommer att stiga i större utsträckning än hittills. Det anser jag inte vara önskvärt. En höjning av taxorna ökar levnadskostnaderna för många människor och drabbar särskilt hårt dem som har svårast att klara de dagliga utgifterna. Därför menar jag att de taxehöjningar vi redan sett är oroande, och det kommer tydligen att bli värre om inte staten är beredd att ge kommunerna ökade resurser.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Nils Berndtson tangerar nu regeringens allmänna attityd när det gäller den sociala omvårdnad som kommunerna och landstingskommunerna har att svara för. I det finanspolitiska läge som vi befinner oss i har det rätt allmän enighet om att vi på landstingssidan måste prioritera barnomsorgen, åldringsvården och långtidsvården.

Vi kan konstatera att vi i dag har ett allmänt utrymme för en volymökning på ca 2 % tvärsöver hela samhällsfältet, medan kommunernas ambitioner ligger på omkring det dubbla. Som gammal kommunalman är jag helt medveten om att det inte går att snabbt skapa extern balans och få ned budgetunderskotten, utan man måste ha en viss bromssträcka. Därför har vi sagt att i den mån det finns utrymme för önskvärda reformer – och visst måste vi försöka att skapa de resurserna – prioriterar vi de tre områden som jag nämnde.

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder för att
motverka höjningar
av vissa kommunala
taxor och avgifter*

Beträffande prisutvecklingen allmänt vill jag gärna framhålla att av konjunkturinstitutets höstrapport framgår att denna under 1978 blir lugnare. I prognosen för 1978 beräknar man att priserna kommer att öka med 8 % mot 13,5 % under 1977.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Om man vill prioritera barnomsorgen kan man inte utan oro åse hur kommuner tvingas höja daghemstaxorna till det dubbla – det måste ju motverka denna strävan.

Jag skall inte närmare gå in på den diskussion som kommunministern för om vilken volymökning kommunerna kan se fram emot, men jag känner väl till resonemanget om vilken andel av utrymmet som kan falla på kommunerna. Skall vi följa de tankegångarna är det alldeles klart att man i en rad kommuner får pruta på den sociala servicen också. Jag har tidigare sagt att den kommunala servicen till allmänheten, framför allt till stora grupper låginkomsttagare, är så viktig att vi måste se till att den ekonomiska utvecklingen inte alltför hårt drabbar dessa serviceområden. Statsmakterna bör tvärtom med ökad bidragsgivning och på annat sätt främja en förbättrad kommunal service.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! I fråga om den sociala värdering som Nils Berndtson gav uttryck åt i slutet av sitt anförande råder det inga delade meningar oss emellan.

Jag vill poängtera att vid diskussionerna mellan regeringen och Landsförbundet och Kommunförbundet var vi helt överens om att vår interna ekonomiska situation och vår externa situation när det gäller bytes- och handelsbalansen var sådan att vi måste strängt prioritera, att vi måste vidta de skärpta ekonomiska åtgärder som regeringen föreslagit. Men vi var samtidigt överens om – det vill jag betona än en gång – att om kommunernas volymökning ligger på 3,5–4 % och samhällets i övrigt på 1,5–2 % skall vi prioritera barnomsorgen, åldringsvården och långtidsvården. Det visar en social inställning från både Kommunförbundets och regeringens sida som jag tycker att Nils Berndtson inte har anledning att kritisera.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Kommunministern menar att de inkomstsvaga grupperna kompenseras för avgiftshöjningarna. Jag tror att det är en ganska liten del av dessa snabba höjningar som täcks av höjda bostadsbidrag. Hyres- och inkomstgränserna är också så konstruerade att en mycket liten del av de berörda familjerna får högre bostadsbidrag. Man bör inte överskatta möjligheterna att på det sättet kompensera de inkomstsvaga i samhället. Jag hävdar fortfarande att taxehöjningarna är oroande.

§ 7 Om förstärkning av de pedagogiska resurserna i vissa kommuner

Nr 12

Torsdagen den
20 oktober 1977

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Inga Lantz* (vpk) den 7 oktober anmälda fråga, 1977/78:55, och anförde:

Herr talman! Inga Lantz har frågat mig om regeringen är beredd att motverka diskrimineringen av låginkomsttagarnas barn i utbildningshänseende exempelvis genom att ge möjligheter att förstärka de pedagogiska resurserna i berörda kommuner.

Ett av huvudsyftena bakom SIA-reformen är att göra det möjligt att fördela de statliga resurserna på skolans område med hänsyn till olika skolors behov. Enligt förslag till nytt statsbidragssystem, som nyligen har remissbehandlats och som kommer att läggas fram för riksdagen i början på nästa år, kan detta ske dels genom att man inom varje kommun fördelar en större del av den s. k. förstärkningsresursen till skolor med problem, dels genom att de resurser som länskolnämnderna disponerar i första hand fördelas till de kommuner som har det mest uttalade behovet av ytterligare insatser. Det nuvarande systemet för tilldelning av statsbidrag tar i princip inte hänsyn till situationen i den enskilda kommunen eller delar av denna. Genom att man går över till ett system där behoven avgör statsbidragets totala storlek bör resurserna kunna utnyttjas bättre.

Det föreslagna nya statsbidragssystemet innebär att man lokalt också får besluta hur statsbidragen skall användas. Jag räknar med att detta skall leda till en bättre skolsituation för flertalet elever. Till detta kommer även en läroplansförändring, som bl. a. har som utgångspunkt att minska grundskolans nuvarande teoretiska slagsida, vilken i vissa fall klart missgynnar de elever Inga Lantz tar upp i sin fråga.

Jag vill samtidigt framhålla att en stor del av de problem många ungdomar får i skolan inte kan lösas genom åtgärder enbart inom skolans ram. Åtgärder inom bostads-, familje-, kultur- och socialpolitiken måste samverka, om vi skall lyckas nå målet att ge alla elever likvärdiga förutsättningar i skolan.

Även inom SIA-skolan finns det starka skäl att undersöka i vilken utsträckning de ungdomar som missgynnas mest i skolan tillgodoses genom reformen. Jag är beredd att vidta nya åtgärder, om det skulle visa sig att de redan svårt missgynnade elevgrupperna inte får den utdelning av reformen som avsetts.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Först ber jag att få tacka för svaret.

Skolan är ojämlig i många avseenden. Skolan slår ut och sorterar ut elever, och sambandet mellan barnens hemmiljö och skolresultaten är klart belagt i flera undersökningar.

Vi vet t. ex. att elevernas betygsnivå har ett starkt samband med deras sociala bakgrund. Vi vet att arbetssättet i skolan, undervisningens innehåll och de prestationer som värderas gynnar elever från överklassen.

*Om förstärkning av
de pedagogiska
resurserna i vissa
kommuner*

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om förstärkning av
de pedagogiska
resurserna i vissa
kommuner*

Vi vet att barnens hemmiljö påverkar betygen. Vi vet att lågbetygarna har lågutbildade föräldrar. Vi vet att två av tre lågbetygare inte börjar i gymnasiet. Vi vet att studiebenägenheten är högre bland barn med välutbildade föräldrar och att den också varierar med faderns yrke. Vi vet att elevernas medelbetyg och föräldrarnas utbildning till stor del styr i vilken utsträckning eleverna går vidare till gymnasiet. Vi vet att det är vanligare att man blir arbetslös, ju lägre betyg man har.

Nyss kom pedagogiska nämndens årsrapport, och den visar på förfärande skillnader mellan olika elevers möjligheter att tillgodogöra sig skolundervisningen. Det finns, herr talman, ett nära nog lineärt samband mellan föräldrars inkomst och barns skolresultat. Hur man lyckas i skolan följer föräldrarnas lönenivå. I undersökningen visas också att i villaområdena når barnen bättre resultat än i hyreshusområden. Skillnaderna är stora mellan länen, men ännu större mellan kommunerna. Elever i Danderyd och Lidingö når bättre skolresultat och kan bättre tillgodogöra sig undervisningen än elever i t. ex. Haninge kommun.

Många rapporter har pekat på skolans utslagning och utsortering av elever och på hur ojämlig olika elevers skolsituation är. Jag har frågat fru Mogård vad hon tänker göra för att motverka den diskriminering av låginkomsttagarnas barn som sker i skolan och som alla är väldigt väl medvetna om.

Jag konstaterar med beklagande att fru Mogård inte är beredd att förstärka kommunernas ekonomiska resurser. Man hänvisar till ett nytt statsbidragssystem, men det kommer att fattas pengar i alla fall. Om man skall kunna få någon ändring till stånd, bör hela den kommunala skolverksamheten statsfinansieras. Då skulle man kunna klara denna bit av problemet.

Jag skulle vilja fråga fru Mogård, som är inne på att man skall lösa detta problem genom statsbidrag: Hur ser fru Mogård på tanken att låta kommunerna få skolkostnaderna helt täckta med statsmedel?

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag har i mitt svar hänvisat till SIA-reformen. Jag hoppas att Inga Lantz är ganska ensam om att fästa så litet avseende vid de förändringar som den reformen kommer att medföra. På Inga Lantz konkreta fråga kan jag svara att vi nog först skall se efter vad SIA-reformen kan ge, innan vi tar ytterligare steg.

Det finns sannolikt en hel rad faktorer som tillsammans med resursinsatserna påverkar elevernas resultat. Att enbart granska en faktor ger inte en tillräckligt nyanserad bild av vilka åtgärder som måste övervägas för att ge alla ungdomar likvärdiga förutsättningar. Pedagogiska nämnden har i sin redogörelse uttalat att olikheterna med andra ord torde kunna återföras på djupare liggande sociala, ekonomiska och kulturella olikheter eller olikheter i utbildningstradition och värdering av ämneskunskaper. Jag vill gärna ge ett exempel, som gäller valet av alternativkurser.

I Danderyd väljer 70 % av eleverna tillvalsämnen franska och tyska,

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om förstärkning av
de pedagogiska
resurserna i vissa
kommuner*

särskild kurs. Motsvarande andel i Stockholm är drygt 45 % och i Haparanda ca 28 %. Själva tillvalssystemet kan alltså vara en bidragande orsak till resultat skillnader. På motsvarande sätt framgår att i Danderyd över 70 % av eleverna väljer särskild kurs i matematik och i engelska. Motsvarande andel i Stockholm är drygt 50 % och i Haparanda ca 40 %. Det vore ju underligt om inte sådana val gav utslag i standardprovresultaten. Men läroplansöversynen har också i uppgift att beakta dessa förhållanden.

En annan faktor som kan påverka resultatet är naturligtvis personal sammansättningen och personalomsättningen. Där kan man notera att lärarkåren generellt är stabil i Danderyd men ung i Botkyrka och Tyresö, ett förhållande som också SIA-utredningen påpekade. Vilka åtgärder som man där skall sätta in försöker vi nu penetrera.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! De problem som jag tar upp kan man inte lösa bara med ett nytt statsbidragssystem. Även andra åtgärder behöver vidtas. Det fru Mogård har pekat på är helt riktigt och belyser hur allvarliga dessa problem är och hur ojämlig den svenska skolan är.

De förändringar vi skulle behöva är t. ex. en högre lärartäthet, kanske en annan utbildning av våra lärare med en obligatorisk arbetslivserfarenhet samt ett annat innehåll i undervisningen och en varvad utbildning med teori och praktik, där eleverna kan känna igen sin egen tillvaro. Vi måste ha bort betygen. Vi behöver flera skolpsykologer och kuratorer, en bit som det helt åligger kommunerna att finansiera. Lärarna behöver arbeta i arbetslag för att få en bättre skolsituation. Jag tror att också eleverna måste medverka i all skolplanering och även i undervisningen. Vi måste förändra läromedlen.

Detta är några av de förändringar som jag trodde att fru Mogård var villig att medverka till. Jag är väldigt tveksam till om SIA-skolan kommer att kunna genomföras, eftersom det fattas så mycket i kommunerna för att klara av den reformen, bl. a. pengar. Det får jag belägg för nästan dagligdags. I dag på förmiddagen var jag på en SIA-information, och där var man väldigt bekymrad över hur det här skall gå ihop, både i fråga om lokaler och framför allt när det gäller pengar. SIA tror jag blir en pappersreform, eftersom statsmakterna inte är beredda att skjuta till de pengar som behövs.

Sedan är det sant att vi för att uppnå bättre skolresultat och få en jämn standard i utbildningshänseende måste komma till rätta också med andra orättvisor – sociala, ekonomiska och kulturella – och olikheter i utbildningstradition. Det har fru Mogård även pekat på i svaret, och det är helt riktigt.

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om förstärkning av
de pedagogiska
resurserna i vissa
kommuner*

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag förutsatte faktiskt att Inga Lantz var väl insatt i hur det ser ut i dag i fråga om utbildningsplaneringen. Allt det Inga Lantz anför är ju på gång! Jag tycker också att det är viktigt att i det här sammanhanget understryka, vilket Inga Lantz märkligt nog inte gör, att betygen inte mäter intelligens eller studieförutsättningar, utan de mäter skolprestationer.

Lyckligtvis är vårt utbildningssystem sådant att dörrarna inte slås igen definitivt någon gång. Det finns alltid möjlighet att komma igen, och så sker ju också i betydande utsträckning genom den kommunala vuxenutbildningen. Vi hjälper inte på något sätt elever med svaga skolprestationer genom att använda uttryck som "utslagna" om dem. Tvärtom är det angeläget att under skoltiden förmedla en positiv syn på utbildningen och att på olika sätt stödja eleverna, t. ex. genom de åtgärder som jag anför i mitt svar, och de blir alltså möjliga genom SIA-reformen.

Viktigt är naturligtvis också, vilket Inga Lantz uppenbarligen inte heller tänkt på, att föräldrarna genom föräldrautbildning, föräldrarådgivning och möjlighet att medverka i skolans arbete blir medvetna om sitt stora ansvar för barnens framtid. Det är inte fråga om att de skall ha en massa kunskaper. De skall ha ansvar, och de skall stödja, trösta och hjälpa sina barn.

Insatser av många olika slag måste alltså sättas in för att åstadkomma verklig jämlikhet i vårt utbildningssystem, och jag vill påstå att så långt vi nu vet försöker vi sätta in de åtgärder som krävs. Det innebär inte att jag inte tror att vi måste fortsätta, men jag tror att vi är ganska väl på väg för att hjälpa just de elever som har det svårast i skolan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Där är jag alltså inte alls överens med fru Mogård. Jag tror att de konkreta åtgärder jag nämnde, bl. a. ökad lärartäthet, är sådant som måste till omedelbart. Jag tror inte att man kommer någonstans på vägen, ifall man inte tar itu med de konkreta bitarna. Det kan hända att det nya statsbidragssystemet är bättre än det som funnits tidigare därför att hänsyn nu tas till kommuner och skolor som har speciella problem, men det är för litet pengar som står till förfogande. Det kommer inte att finnas tillräckligt med pengar för att få t. ex. en ökad lärartäthet.

Sedan vet ju fru Mogård så väl att betygen slår hårdast mot dem som har det svårast i skolan. De slår också mot låginkomsttagarnas barn. Det finns ju utredningar som talar ganska ingående om detta, och vi har haft debatter om det tidigare här i kammaren.

Jag tycker i alla fall att det är anmärkningsvärt att fru Mogård inte är beredd att ta pedagogiska nämndens årsrapport på allvar och verkligen sätta till de resurser som behövs i skolan för att lösa de här problemen och för att motverka att vi har en så ojämlig skola som vi har i dag. Det är mycket möjligt att man behöver ändra på systemet för tillvalsämnen, men det finns ju näraliggande åtgärder som man kunde vidta, och jag hade nog förväntat mig att fru Mogård hade medverkat till det.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det är mycket enkelt att föreslå mera resurser, fastän man vet – vilket Inga Lantz säkerligen gör – att det inte är så hemskt gott om resurser just nu. Pessimism är inte till särskilt stor hjälp – det handlar inte om hjälp till mig nu, utan det handlar om hjälp till eleverna – under en tid då vi faktiskt har ont om resurser.

Jag tycker faktiskt det är ganska anmärkningsvärt, för att använda Inga Lantz språkbruk, att Inga Lantz inte känner till att det sedan flera år uttalats i riksdagen att barn- och ungdomsskolan t. v. icke skall ha en resursökning därför att vi måste satsa på förskolan och vuxenutbildningen.

Det går naturligtvis alltid att säga att detta ställningstagande är felaktigt, och det kan Inga Lantz göra. Jag skulle bara vilja veta: Var tar vi då pengarna? Skulle Inga Lantz vilja vara så vänlig och tala om det också?

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Vpk har vid flera tillfällen i kammaren talat om hur vi vill fördela resurserna i det svenska samhället. Till utbyggnaden av daghem och till att öka de pedagogiska resurserna för de elever som har det svårt i skolan skulle jag kunna tänka mig att ta de 35 milj. kr. om dagen som det svenska försvaret kostar. Där har vi pengar att ta. Läger man ihop det skulle vi nog klara en bit av dessa problem. Då skulle vi kanske också kunna klara både förskoleutbyggnaden, vuxenutbildningen och skolproblemen.

Det finns många andra områden i det svenska ekonomiska systemet där man kan omfördela och prioritera till de ändamål som det måste vara riktigt att fördela resurserna på. Det finns pengar till detta i det svenska samhället.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om lokala ledningsorgan för skolan

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Lena Hjelm-Walléns* (s) den 7 oktober anmälda fråga, 1977/78:56, och anförde:

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén har frågat mig när förslag om lokala ledningsorgan för skolan kommer att läggas fram och vilka grupper som kommer att få del av det vidgade inflytandet.

Inom utbildningsdepartementet pågår arbete med en promemoria om lokala ledningsorgan. Överläggningar i frågan sker mellan företrädare för departementet och olika intressentgrupper för att finna en sådan lösning att ett förslag kan accepteras med bred enighet. I dessa överläggningar deltar representanter för berörda personalorganisationer, representanter för de båda elevorganisationerna samt representanter för Riksförbundet

Nr 12

Torsdagen den
20 oktober 1977

Om lokala ledningsorgan för skolan

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om lokala led-
ningsorgan för
skolan*

Hem och skola och Kommunförbundet.

Arbetet med att finna en för alla parter acceptabel lösning har varit mer komplicerat än vad som kunde förutses under våren 1976, då riksdagen hade att ta ställning till ett uttalande om lokala ledningsorgan i propositionen om skolans inre arbete. Jag finner det bättre att avvakta tills man har funnit en sådan lösning av frågan att förslaget bör kunna accepteras i bred enighet än att snabbt forcera fram ett förslag. Överläggningarna har nu kommit så långt att jag räknar med att ett förslag inom kort kan presenteras för remissbehandling.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag vill först tacka för svaret.

SIA-reformen innebär ett lokalt ansvarstagande och därmed också inflytande över skolverksamhetens utformning. För att detta skall komma till sin rätt krävs en demokratisering av beslutsprocesserna inom skolan, inte minst för att få eleverna med i denna process.

Vid riksdagsbeslutet om skolans inre arbete våren 1976 fanns inte tillräckligt underlag för att ta ställning till formerna för olika gruppers medverkan i skolans beslutsprocesser. Vi utgick dock ifrån att frågan skulle vara löst så att något slags lokalt beslutsorgan skulle finnas under det läsår som nu pågår, dvs. det är då så mycket av förberedelsearbetet för SIA-reformens förverkligande sker. Tyvärr har det inte varit möjligt att klara detta.

För drygt ett halvår sedan sade statsrådet Mogård i ett frågesvar till mig: "Ett förslag om lokala ledningsorgan kommer att presenteras senare under våren." Av det blev alltså inget. Jag hoppas att svaret i dag är bättre underbyggt än svaret från den 1 april.

Det oroar mig vidare att när den borgerliga regeringen talar om det lokala inflytandet så begränsas detta till vissa grupper. I regeringsdeklarationen talas det bara om elever och lärare. Jag hoppas verkligen att den borgerliga regeringen är medveten om att det finns fler arbetslaggrupper i skolan än lärarna.

Dessutom vill jag framhålla att det lokala politiska förtroendemaninflytandet i skolan också är mycket viktigt, men det är tydligen inte alls med i regeringens arbete.

Jag har förståelse för att hela denna fråga är komplicerad, men jag kan inte acceptera regeringens oförmåga att komma till ett ställningstagande. Att nu tala om snabb forcering verkar ganska löjligt. Denna fråga måste ändå ha legat på Britt Mogårds bord ända sedan regeringsutskottet. Det har inte heller saknats påminnelser om att frågan måste lösas. Vi diskuterade den, som jag nämnde tidigare, för drygt ett halvår sedan.

Herr talman! Det är olyckligt för SIA-reformens lokala genomförande att arbetet med demokratiserade beslutsprocesser i skolan har fått dra ut på tiden så som här har skett.

*Om information till
skolelever rörande
gällande rättsregler
på arbetsmarkna-
den*

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag har upprepade gånger sagt, och jag utgår från att Lena Hjelm-Wallén delar den uppfattningen, att SIA-skolan skall bygga på samverkan mellan olika kategorier, mellan personal och elever, mellan skola och föräldrar samt mellan skola och samhälle. I det här sammanhanget kan Lena Hjelm-Wallén alltså bortse från regeringsdeklarationens alltför torftiga beskrivning av vad det handlar om.

Lena Hjelm-Wallén och jag torde också vara ense om att samverkan tyvärr inte kan forceras fram. Den måste växa fram utifrån ett behov som alla berörda känner. Uppenbarligen har det tagit avsevärd tid innan man upplevt det behovet. Nu strävar emellertid alla parter efter att komma fram till en lösning, och, som jag sade, förslag kommer inom kort att framläggas för remissbehandling. Av förklarliga skäl kan jag inte nu närmare gå in på vilka konfliktpunkterna varit, men medbestämmandelagen har självfallet spelat en betydande roll.

Jag står gärna här med skammen, Lena Hjelm-Wallén, att ha sagt en sak i våras och en sak nu, om vi bara får ett organ där alla parter med förtroende kan samverka med varandra. Och dit har vi ganska snart nått.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Ett ganska intressant fenomen i debatterna med Britt Mogård är att det ofta tas avstånd från regeringsdeklarationen. Jag minns en tidigare fråga – den gällde små klasser – då Britt Mogård också sade att det står fel i regeringsdeklarationen. Nu är det en torftig beskrivning som gjorts i regeringsdeklarationen av det lokala inflytandet.

Jag är glad om sakfrågan kan lösas i enighet och lösas snart. Men vad jag velat påpeka är att det dröjt alltför lång tid innan regeringen tog tag i denna fråga. Jag kan förstå att när samtalen väl är i gång behöver de ta ganska lång tid. Men det har dröjt ett helt år innan man över huvud taget satte i gång samtalen med berörda intressenter, och det är jag starkt kritisk emot.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om information till skolelever rörande gällande rättsregler på arbetsmarknaden

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Frida Berglunds* (s) den 13 oktober anmälda fråga, 1977/78:72, och anförde:

Herr talman! Frida Berglund har frågat mig om jag avser att ta initiativ som syftar till att förbättra skolans information till eleverna om gällande rättsregler på arbetsmarknaden.

Grundläggande kunskaper om dessa frågor förmedlas främst inom ämnet samhällskunskap och i gymnasieskolan dessutom i ämnet arbetslivsorientering samt under timmar till förfogande. Vid dessa tillfällen

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om information till
skolelever rörande
gällande rättsregler
på arbetsmarkna-
den*

engageras i ökad utsträckning företrädare för det lokala näringslivet och de fackliga organisationerna som föreläsare och diskussionsledare.

Information om arbetslivet och trygghetslagstiftningen ges i övrigt till eleverna i grundskolan och gymnasieskolan inom ramen för studie- och yrkesorienteringen. Här ingår den praktiska arbetslivsorienteringen, som ger eleverna ökade kunskaper om arbetsliv och yrken samtidigt som de ges möjlighet att pröva sina egna förutsättningar för ett kommande yrkesval.

SIA-reformen medför att studie- och yrkesorienteringen förstärks, bl. a. genom den utökade samverkan mellan skola och arbetsliv som uppbyggnaden av lokala och regionala SSA-råd innebär.

Vidare innebär SIA-reformen att den praktiska yrkesorienteringen på grundskolans högstadium mera inriktas mot arbetslivsorientering.

Regeringen har uppdragit åt skolöverstyrelsen att i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen och parterna på arbetsmarknaden se över den praktiska arbetslivsorienteringen i grundskolan. Som ett led i detta arbete har regeringen bemyndigat skolöverstyrelsen att under en treårsperiod, med början läsåret 1977/78, i ett tiotal kommuner pröva en avsevärd utökning av den praktiska arbetslivsorienteringen på grundskolans högstadium.

I riktlinjerna för grundskolans läroplansöversyn ingår också att överväga en individuellt anpassad praktisk orientering om yrkesliv, arbetsliv och samhälle.

I detta sammanhang diskuteras också hur lärarna skall ges en förbättrad kännedom om förhållanden i arbetslivet och i samhället i övrigt för att kunna förmedla sådan kunskap till eleverna. Vissa kommuner har inlett en försöksverksamhet där lärarna under ett par veckor får "prya" inom näringsliv och förvaltning i kommunen.

Dessa åtgärder syftar således i hög grad till att förbättra elevernas kännedom om förhållandena i arbetslivet. Ytterligare insatser får aktualiseras i samband med att förslag till ändringar i grundskolans läroplan och riktlinjer för studie- och yrkesorienteringen i grundskolan och gymnasieskolan föreläggs riksdagen.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Av detsamma framgår att mycket är på gång. Men vi kan ändå konstatera att situationen inte är tillfredsställande.

Anledningen till min fråga var att det har sagts att Ämanlagarna hindrar ungdomarna från att komma ut på arbetsmarknaden; de lagarna skulle alltså vara orsaken till den höga ungdomsarbetslösheten. Många ungdomar som inte har haft tillräckliga insikter i lagarnas innebörd har hört sådana påståenden fällas, och då har de fått den uppfattningen att det är lagarna som spärrar deras möjligheter att erhålla arbete.

En arbetslös pojke sade t. ex.: "Det är bara att ändra på Åmanlagarna, så får jag arbete." Det är ju en enkel lösning. Den pojken hade inte en tanke på att en minskning av anställningstryggheten är ett brutalt och ineffektivt recept, om man söker bot för ungdomsarbetslösheten.

Den saken har också berörts av TCO:s ordförande Lennart Bodström, som i ett tal framhöll att otaliga ungdomar som sökt feriearbete har fått höra att de inte kan anställas på grund av Åmanlagarna. Han sade vidare att oavsett om sådana påståenden görs i god tro eller inte, så har de missvisande uppgifterna nu fått sådan utbredning att det är rimligt att i skolundervisningen lägga in mer information om syftet med och innehållet i de rättsregler som gäller på arbetsmarknaden.

När försvaret för någon tid sedan framförde synpunkter på att man i skolan inte informerade tillräckligt om försvaret gick man ut och undersökte de faktiska förhållandena i olika skolor. Det var en riktig åtgärd. Och rättsreglerna på arbetsmarknaden upplever jag som ett parallellfall. De regler som gäller bör ha hög prioritet, eftersom de är av vital betydelse för varje enskild individs möjligheter att möta och bemästra olika livssituationer.

Jag vill ställa en fråga till statsrådet Mogård: Gäller det uppdrag som regeringen har givit skolöverstyrelsen den s. k. pryoverksamheten, och är statsrådet i så fall villig att medverka till en undersökning, där man klarlägger hur den teoretiska delen av undervisningen fungerar i dagens skola?

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Ja, som jag sade i mitt svar gäller uppdraget till skolöverstyrelsen den praktiska arbetslivsorienteringen.

Mycket är på gång, men allt är inte bra, sade Frida Berglund. Nej, självfallet inte. Mycket av det som jag har redovisat är ju sådana verksamheter som nu har startat eller kommer att starta först nästa år. Det kan vi rimligen inte ha sett några effekter av ännu. Jag tror att det kommer att innebära en avsevärd förbättring av våra ungdomars kunskaper om arbetslivet.

En debatt om översynen av trygghetslagarna, vilka som bekant har varit föremål för överläggningar mellan arbetsmarknadens parter och regeringen och som även namngivaren Valter Åman har välkomnat, får faktiskt Frida Berglund föra med arbetsmarknadsministern.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att debattera Åmanlagarna, men om man skall kunna förändra situationen i skolan – och situationen i dag behöver enligt min mening ändras – måste man kunna lämna en motivering. Skolans mål är ju att eleverna skall lära sig att skilja mellan fakta och värderingar. Eleverna skall också göras skickade att bemästra mötande livssituationer. Jag upplever att dagens ungdom inte kan klara detta, när den kommer ut på arbetsmarknaden och får beskedet att Åman-

lagarna är anledningen till att det inte går att få arbete.

När man försöker förespegla att man med så enkla lösningar kan klara mycket besvärliga problem, sår man bland ungdomarna en misstro mot lagstiftarna. Detta gör också att det kan uppstå en konflikt mellan äldre och yngre. Det är skolans uppgift att även på det här området lämna information. Om skolan skall kunna informera, måste den också vara medveten om bristerna. Jag har försökt att aktualisera en brist som jag personligen har upplevt, men som jag inte är ensam om att ha upplevt. Därför har jag velat ställa den här frågan till fru Mogård.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Alla de åtgärder som jag redovisade i mitt svar har naturligtvis vidtagits för att förbättra ungdomarnas kännedom om arbetslivet. Men det är inte bara skolan som skall ta på sig den här uppgiften. Jag tycker fortfarande att föräldrarna – som jag nämnde i ett tidigare svar – bör finnas med i bilden. Dessutom har vi arbetsförmedlingstjänstemän, som bör hjälpa till att ge ungdomarna en realistisk bild av arbetsmarknaden och tala om vilka möjligheter och vilka hinder som finns.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag är väl medveten om att det är många som skall informera eleverna, men eftersom skolan kommer i kontakt med de flesta ungdomarna och då skolan dessutom har så goda möjligheter, tycker jag att en av skolans viktigaste uppgifter är att förbereda de unga på mötet med de problem som uppstår, då man kommer ut på en arbetsmarknad. Ungdomarna skall kunna bedöma om det är fakta eller värderingar som de möter vid sin första kontakt med arbetsmarknaden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om åtgärder mot lärarbristen

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Börje Stenssons* (fp) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:14, och anförde:

Herr talman! Börje Stensson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att häva den akuta lärarbristen och om jag delar uppfattningen att en större lärarbrist kan befaras i en nära framtid.

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik visar lärararbetsmarknaden i stort samma bild i höst som för ett år sedan. Jämfört med föregående år har dock en större andel lärartjänster i teoretiska ämnen tillsatts med personer utan föreskriven utbildning. Inom grupperna lärare i estetiskt-praktiska ämnen resp. lärare i yrkesinriktade ämnen föreligger fortfarande brist. Eventuella förändringar i dimensioneringen av lärarutbildningarna kommer att behandlas i den budgetproposition som regeringen lägger fram i januari 1978.

På längre sikt finns risk för ett läraröverskott eftersom födelsetalen ligger kvar på en låg nivå. Ett tillfälligt ökat behov av lärare på högstadiet och i gymnasieskolan uppstår emellertid de närmaste åren då antalet 16–19-åringar ökar. Det ökade behovet av lärare gäller som framgått av vad jag nu har anfört endast en relativt kort tid. Stor försiktighet bör därför iakttagas vad gäller en eventuell ökning av utbildningskapaciteten för lärare.

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Mogård för svaret på min fråga. Frågan har sin bakgrund i det förhållande att massmedia i mitten på augusti i år redovisade synpunkter från skolledare inför skolstarten hösten 1977. En del av dessa framhöll att man konkret upplevde en brist på lärare inför terminsstarten, och det måste väl ha motsvarat det verkliga förhållandet på vissa orter. Jag är själv tjänstledig skolledare men har givetvis kontakt med min hemkommun inte minst när det gäller skolfrågorna. Där har man inte märkt någon påtaglig lärarbrist i höst, och vi har heller inte gjort det de sista tre fyra läsåren. Av den anledningen blev jag något överraskad av de farhågor som kom till uttryck i de intervjuer jag här tänker på.

Om nu farhågorna för framtida lärarbrist var överdrivna, borde någon form av beriktigande ha kommit från ansvarig myndighet eller från departementet, men jag uppmärksammade inte något i den vägen. Föräldrar kan ju onödigtvis oroas i sådana här situationer.

Visserligen är bristen på t. ex. musiklärare och gymnastiklärare relativt stor sedan flera år. Men min fråga avsåg närmast hur många obehöriga klasslärare – alltså lärare på låg- och mellanstadiet – det kan vara som innehar helsterminstjänst höstterminen 1977. Uppgifter härom ger ju ett ganska bra mått på hur den faktiska lärartillgången är på dessa stadier.

Andelen obehöriga klasslärare på helsterminstjänst t. ex. läsåret 1973/74 var såvitt jag kan erinra mig mycket låg – omkring 3 %, tror jag – men läsåret 1976/77 betydligt högre. Det är kanske svårt att just nu ge besked om nuläget, men uppgift härom kan måhända lämnas i samband med den redovisning som vi brukar få i november eller december.

När det sedan gäller prognoserna måste man ta hänsyn till de mycket låga födelsetal som vi haft under de senaste åren och som ganska snabbt kommer att leda till ett betydligt minskat antal lärartjänster på låg- och mellanstadiet, såvida delningstalen ej justeras nedåt, och något sådant kan vi väl knappast förvänta oss. Andra, mera osäkra faktorer är givetvis om benägenheten att begära deltidstjänster ökar liksom om anspråken på heltidsledighet ökar, så att lärare helt enkelt slutar utöva sitt yrke och går över till annan tjänst.

De här nämnda faktorerna och ortsbundenheten är givetvis redan nu väsentliga orsaker till att man vid terminsstart får anledning tala om påtaglig lärarbrist på vissa håll i landet. I det komplex av faktorer som reglerar den faktiska tillgången på lärarpersonal i t. ex. grundskolan be-

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder mot
lärarbristen*

höver man kanske särskilt uppmärksamma av vilka anledningar lärare önskar deltidstjänster eller helt enkelt avslutar sin läroanställning. Skolan och samhället går på detta sätt miste om väl utbildad personal och lärare med erfarenhet. Jag förutsätter att man bevakar de här frågorna i utbildningsdepartementet och i skolöverstyrelsen liksom regionalt och lokalt.

Jag ber än en gång, herr talman, att få tacka för svaret på min fråga.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Ja, det är riktigt att man om man skall få en litet mera nyanserad bild av läroantillgången bör se på hur siffrorna har utvecklats genom åren och också undersöka hur många behöriga lärare som har sökt heltidstjänster men inte fått någon sådan. Jag har faktiskt siffrorna med mig.

Andelen klasslärartjänster tillsatta med personer utan föreskriven utbildning var 56 % år 1975, 55 % år 1976 och 49 % år 1977. Den höga procentsatsen för klasslärare över huvud taget förklaras av att däri ingår också speciallärare. I gruppen estetisk-praktiska ämnen är det främst bristen på musklärare och teckningslärare som ger en hög procentsats. Den situationen bör förbättras vid ett genomförande av OMUS förslag. Teckningslärarutbildningen har byggts ut för att på sikt bättre motsvara behovet.

När man sedan tittar på antalet behöriga lärare som har sökt heltidstjänst men inte fått sådan, så finner man beträffande t. ex. klasslärare att det var 455 år 1977, varav 435 var lokalt bundna. Den lokala bundenheten för ämneslärare är mest uttalad i C-, E-, M- och AC-län och för klasslärare i M-, AC- och BD-län.

Därtill kommer att antalet lärare med hel ledighet eller med deltidstjänstgöring har ökat från 1973 till 1976, för klasslärare med 46 % resp. 43 %. Ökningen kan till viss del förklaras av att lärarkåren generellt är ung och att antalet barnledigheter sannolikt därför är stort.

De närmare orsakerna till det ökade antalet ledigheter bland lärarna undersöks f. n. av skolöverstyrelsen. Verket beräknar att i november avge en rapport i frågan.

På utbildningsdepartementet avser vi att analysera motsvarande frånavaro inom något eller några andra yrkesområden.

BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Mogård för de här kompletterande uppgifterna. Jag har ingen kommentar till dem, men jag är mycket tacksam för dem.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
20 oktober 1977

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Ingvar Svanbergs* (s) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:2, och anförde:

Herr talman! Ingvar Svanberg har frågat mig om jag är beredd att medverka till att de statsägda företagen i Norrbottens län får tillgång till behövt kapital för att nu kunna förverkliga sina planerade investeringar.

De statliga företagen i Norrbottens län, i första hand ASSI, LKAB och NJA, är hårt drabbade av den pågående konjunkturen. I fråga om LKAB och NJA tillkommer långsiktiga strukturella problem. När dessa tre företag som dominerar sysselsättning och investeringsverksamhet inom industrin i länet samtidigt drabbas av besvärliga problem ser jag detta som mycket allvarligt.

För att dämpa sysselsättningseffekterna av krisen i LKAB har jag bett företagsledningen presentera de investeringsprojekt som kan tidigareläggas och genomföras med statlig finansiell medverkan. LKAB har nu gått igenom de projekt som kan komma i fråga. Regeringen är beredd att i positiv anda pröva sådana investeringar inom företaget som är företagsekonomiskt motiverade och som medför gynnsam sysselsättnings-effekt.

Statsföretag har hemställt om statlig finansiell medverkan till en om- och tillbyggnad av fiberfabriken vid ASSI:s anläggningar vid Karlsborgs bruk. Denna investering anses av ASSI nödvändig för fortsatt drift vid Karlsborgs bruk, där ca 700 personer nu arbetar inom den berörda verksamheten. Investeringen har bedömts ge ett värdefullt sysselsättnings-tillskott under uppbyggnadstiden och ha betydelse för underleverantörer såväl i länet som i andra delar av landet. Frågan om finansiell medverkan till investeringen övervägs inom regeringen.

F. n. övervägs ett samgående mellan de tre stora handelsstålverken i Sverige, nämligen NJA, Gränges Oxelösund och Domnarvets järnverk. En förutsättning för samgåendet är mycket stora kapitalinsatser från statens sida. En betydande del av dessa insatser kan väntas komma NJA till del. De åtgärder som kan väntas bli vidtagna inom ramen för det nya handelsstålbolaget är av avgörande betydelse för de berörda stål-företagens framtid och därmed också för NJA.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för hans positiva svar på min fråga. Jag förutsätter då att jag kan tolka industriministerns svar så, att han nu verkligen avser att ändra politik och gå in för en målmedveten satsning på de statliga basindustrierna i Norrbotten som en grund för hela länets utveckling.

Norrbottens län har på ett alldeles speciellt sätt drabbats av nedgången i sysselsättning. Under det senaste året har mer än 5 000 människor i länet flyttats över från att ha varit ordinarie sysselsatta på olika håll

*Om kapitalför-
stärkning till
statsägda företag i
Norrbotten*

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om kapitalför-
stärkning till
statsägda företag i
Norrbotten*

inom industrin till att bli sysselsatta genom särskilda utbildningsanslag, arbetsmarknadsåtgärder, beredskapsarbeten m. m., eller också är de varslade om uppsägning, som kommer under det närmaste halvåret.

Denna chockartade försämring av länets arbetsmarknad har medfört en stark pessimism och en känsla av hopplöshet i hela länet. Särskilt hårt drabbad är ungdomen, eftersom de flesta nerdragningar har skett genom s. k. naturlig avgång – ett uttryck som innebär inte endast att en anställd avgår med t. ex. för tidspension, utan också att hans jobb försvinner för all framtid. Några arbeten för ungdomarna att söka sig till blir då inte kvar. I ett sådant läge måste det vara vettigare att sikta på en utbyggnad av de stora basindustrierna med tanke på framtiden än att bara klara av situationen för dagen med arbetsmarknadsåtgärder, hur värdefulla de än är.

Jag förutsätter därför att industriministern och hela regeringen nu på allvar går in för att skaffa fram investeringskapital till ASSI, NJA och LKAB, för att företagen skall kunna fullfölja de investeringar de planerar så att de kan stå rustade för att klara konkurrensen när konjunkturen vänder. Endast på så sätt kan framtidstron och optimismen återvända efter alla de nedläggningar, negativa besked och dystra framtidsutsägelser som så rikligt har drabbat Norrbotten det senaste året. Tror man på Norrbottens framtid måste man säga ja till en sådan politik; inte bara till arbetsmarknadsåtgärder och fortsatta dystra spådomar.

Tack än en gång för svaret, som jag upplever som positivt!

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag är glad att kunna konstatera att Ingvar Svanberg har uppfattat mitt svar rätt, nämligen att det är en positiv viljeyttring till fortsatta insatser i Norrbotten.

Jag vill bara rent parentetiskt notera att när Ingvar Svanberg förmodar att det innebär en ändrad politik är det fel i vad avser den nya regeringen. Ett av mina första ämbetsåligganden var att föreslå en rekonstruktion av NJA, vilket innebar en kostnad på 1,8 miljarder kronor. Det var ett avgörande principiellt ställningstagande av den nuvarande regeringen, och det är ett principiellt ställningstagande som är vägledande för fortsättningen. Jag kan alltså försäkra Ingvar Svanberg att han har uppfattat mitt svar på ett riktigt sätt. Detta vittnar om att vi tänker fortsätta med de kraftfulla insatserna i Norrbotten för att säkra sysselsättningen i den landsändan.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Det finns väl ingen anledning för industriministern och mig att försöka bli ovänner, eftersom vi i långa stycken är ense här. Jag vill bara protestera litet mot industriministern när han säger att de 1,8 miljarderna till NJA var en insats för framtiden. Det var en insats som vilken regering som än hade suttit vid makten skulle ha funnit nödvändig att genomföra, helt enkelt av den anledningen att det gällde

att med den kapitalinsatsen betala de investeringar som redan var gjorda. Att det sedan kom att bli ett så stort belopp berodde ju på den konjunktur som just nu råder.

Jag tror emellertid inte att industriministern därför bör poängtera detta såsom ett uttryck för den politik han har velat föra – jag tycker den politiken har varit tokig från början! – men jag uppskattar den väldigt positiva ändring i den som nu föreslås här i industriministerns svar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om åtgärder för att garantera sysselsättningen i Hofors

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Bertil Måbrinks* (vpk) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:11, och anförde:

Herr talman! Herr Måbrink har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förhindra ytterligare nedläggningar vid SKF Hofors, samt för att garantera sysselsättningen i kommunen.

Hofors har besvärats av sysselsättningsproblem under lång tid. Sysselsättningen i kommunen är ensidigt beroende av verksamheten vid en enda industri, Svenska Kullagerfabrikens ståldivision, Hoforsverken.

Jag har tidigare framhållit att det i första hand är företaget som har ansvaret för de anställda. Detta gäller inte minst ett större företag som har en dominerande ställning i en mindre ort.

F. n. övervägs förändringar av stålindustrins struktur. Jag förutsätter att SKF inte kommer att föregripa dessa överväganden.

Samhället måste naturligtvis alltid vara berett att ta det yttersta ansvaret för sysselsättningen. Eftersom Hofors ingår i gränsområdet till det allmänna stödområdet, kan statligt regionalpolitiskt stöd ge nödvändig stimulans för företag som överväger att etablera sig i Hofors.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Hur felaktig doktrinen om företagets självläkande krafter och sociala ansvar är visar sig dagligen. Ett sådant ansvar har inte storfinansen. Bakom dess manipulerande och strukturrationaliseringar ligger ett krasst vinsttänkande, produktionsfilosofin hos den lilla bestämmande kretsen av aktieägare. Det är de som spelar med tusentals människors framtida utkomstmöjligheter.

Hofors är helt beroende av SKF, som svarar för 60 % av sysselsättningen och 90 % av industrisysselsättningen i kommunen, och utsätts för ett ytterst brutalt spel av storfinansen. De båda stålutredningar som framlagts spelar, efter vad jag kan förstå, med i detta spel.

Den nu aviserade nedläggningen av tackjärnsproduktionen i Hofors, med minus 350 arbetstillfällen som resultat, är inte betingad av den s. k. lågkonjunkturen. Den sker i första hand för att SKF ytterligare skall

Nr 12

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder för att
garantera syssel-
sättningen i Hofors*

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder för att
garantera syssel-
sättningen i Hofors*

kunna öka sina vinster. Dessutom, herr industriminister: Enligt vissa uppgifter som jag har fått skall man köpa tackjärn från NJA till vad som i betydande utsträckning är ett underpris. Om detta är riktigt, skall man alltså med skattemedel åsamka tusentals människor i Hofors stora problem. Vill industriministern kommentera den här uppgiften, så är jag tacksam.

Jag har inga illusioner om att regeringen eller industriministern kommer att vidta åtgärder som på kort och lång sikt löser problemen inom stålindustrin, nämligen ett helt förstatligande med hög grad av förädling, forskning och utveckling. Men mot bakgrund av vad jag har sagt om nedläggningen av tackjärnsproduktionen i Hofors vill jag fråga industriministern:

1. Vilka möjligheter har regeringen att förhindra den nu aviserade nedläggningen av tackjärnsproduktionen i Hofors?

2. Om trots allt en nedläggning kommer till stånd i Hofors, kan då Nils Åsling lämna en klar garanti till människorna där, att i så fall skall först en ersättningsindustri finnas till hands?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Bertil Måbrink talar om att utvecklingen visar att det är felaktigt att ställa kravet på företagen att de skall uppfylla sitt sociala ansvar. Jag vill säga till Bertil Måbrink att vi har väl aldrig varit inne i ett skede för svensk industri där det har varit mer befogat att ställa krav på socialt ansvar hos företagen. Och företagen har – det visar ju med all önskvärd tydlighet de delårsbokslut som vi nu tar del av – gjort stora insatser för att uppfylla detta sociala ansvar. Men företagen kan rimligen inte gå längre än vad balansräkningen tillåter för att uppfylla det sociala ansvaret. Sedan är det samhället som måste inskrida för att säkra sysselsättningen.

Jag vill, som Bertil Måbrink säkert kan förstå, inte ge mig in på att kommentera enskilda företags affärsrelationer och kontakter; jag känner f. ö. inte till närmare detaljer i den fråga som Bertil Måbrink här tar upp.

Låt mig till sist säga att när det gäller strukturella förändringar i stålindustrin är vi ju beredda att vidta mycket långtgående åtgärder och stödja de strukturella förändringarna med finansiella resurser. I själva verket är det ett mycket ambitiöst industripolitiskt program som f. n. utvecklas inom handelsstålsektorn och så småningom också inom specialstålsektorn. Det vittnar om det ansvar som regeringen känner i detta sammanhang för att vara med och påverka utvecklingen i en socialt acceptabel riktning.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Först vill jag bara konstatera att industriministern inte lämnar några konkreta svar på mina frågor som kan tillfredsställa människorna i Hofors. Att döma av stålutredningarna och av den politik

som har skisserats kommer det under den period som utredningarna gäller, 1980-talet, inte bara i Hofors utan i Gästrikland över huvud taget, där 60 000 människor direkt eller indirekt är beroende just av stålindustrin, inte att ske någon sysselsättningsökning, herr industriminister, utan tvärtom en ytterligare minskning. Det blir, vad jag kan förstå, resultatet av den stålpolitik som ni nu skisserar. Det är också de slutsatser som länsstyrelsen har dragit i sitt remissvar till de här utredningarna.

Man kan ställa krav på företagen – ja visst! Men vad har de kraven hittills resulterat i, herr industriminister? De har ju bara resulterat i en fortsatt nedläggning och i att människor kastats ut i arbetslöshet. Då menar inte bara jag och mitt parti utan flera andra att staten måste gå in konkret och ta över ansvaret, ta över stålindustrin för att på så sätt kunna bedriva en planering som på lång sikt också tryggar utkomstmöjligheterna för människorna i de här orterna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om den fortsatta verksamheten vid Uddcomb Sweden AB

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Ralf Lindströms* (s) den 5 oktober anmälda fråga, 1977/78:36, och anförde:

Herr talman! Ralf Lindström har frågat mig vad regeringen avser att göra för att bistå Uddcomb i den besvärliga situation företaget i viss mån oförskyllt hamnat i och vilka planer regeringen har för Uddcombs fortsatta verksamhet.

Personalen vid Uddcomb uppvaktade förutvarande industriministern så sent som i juni 1976. Det framgick då att företaget för att kunna överleva med nuvarande inriktning måste avsätta huvuddelen av sin produktion på export. Konkurrensen mellan företag med Uddcombs produktionsinriktning liksom den återhållsamhet som man i många länder har visat i fråga om utbyggnad av kärnkraften försvårar export. Att komplettera med annan produktion har visat sig vara förenat med stora problem. Svårigheterna inom Uddcomb har lett till att en del av företagets anställda i september 1977 varslats om uppsägning.

Det är givetvis mycket svårt att under nuvarande konjunkturförhållanden finna en produktion som är lämplig för att ersätta den nuvarande vid Uddcomb. Statsföretag AB, som är moderföretag till Uddcomb, prövar möjligheterna att finna alternativ verksamhet.

RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Det kan synas litet tjatigt med upprepade frågor och interpellationer om arbetsmarknaden i Karlskrona och Blekinge, men vi får finna oss i det så länge förhållandena bara blir sämre och sämre och otryggheten växer.

Vi har i många år vant oss vid att betrakta arbete och ett visst mått av trygghet som en rättighet och någonting naturligt som samhället skall svara för. Nu plötsligt får vi uppleva att tryggheten långt ifrån är något naturligt och alls ingen rättighet.

Allt oftare får tidningarna anledning att skriva om varsel om företagsnedläggningar, avskedanden och permitteringar. Osäkerheten griper omkring sig, och medborgarna fordrar konkreta besked från regeringen hur det skall bli och vad man tänker göra för att åstadkomma något av det idealsamhälle som skulle bli verklighet när Sverige fick en borgerlig regering. Vad tänker man göra för att uppfylla något av det som utlovades i valrörelsen?

Den mest akuta krisen i min hemkommun f. n. är det svåra läget för Uddcomb – det företag som nu varslat om uppsägning för 164 anställda. Det är troligtvis inte slut med detta. Kommer inga order in och görs ingenting konkret på ordersidan kommer nästa varsel om förmodligen ännu större nedskärningar redan en bit in på nästa år. Den första order som företaget fått på två år fick man för någon månad sedan, ett arbete för ungefär tio årsarbetare och det till en arbetsstyrka på 750 man.

Det här gäller nu inte endast några hundra arbetstillfällen på Uddcomb. Det gäller framtiden för en stor och riktig satsning på en viktig industrigren i Sverige.

Sansade bedömare är nu övertygade om att kärnkraften och därmed kärnkraftsindustrin kommer i gång igen om något eller några år. Den kommer förmodligen inte att vara beständig och kanske inte ens långvarig, men nog har man anledning att anta att energikällan kärnkraft kommer att vara den vi har att lita till det närmaste decenniet och kanske ännu längre.

Blir utvecklingen den här, vilket är troligt, är det nödvändigt att vi har vår moderna produktionsapparat på området i takt.

Ser vi inte till nu att Uddcomb får meningsfulla arbetsuppgifter slår vi sönder de viktigaste delarna av produktionsapparaten. Redan nu har en stor del av de skickligaste teknikerna och svetsarna slutat i företaget på grund av osäkerheten där. Ännu tror jag att situationen är reparerbar, men fortsätter det på samma vis ett tag till blir framtiden verkligen osäker.

De stora och fina maskiner som företaget investerat i är viktiga för produktionen, men ännu viktigare för en framgångsrik framtid är att hålla den mycket duktiga arbetar- och tjänstemannastaben något så när intakt. Klarar vi inte det är nedläggning nära förestående.

Det svar som industriministern har lämnat andas verkligen ingen optimism inför framtiden, och jag är ledsen om min fråga här i dag kommer att föranleda ännu större osäkerhet på Uddcomb.

De här svårigheterna som vi blivit serverade här i dag känner vi till, men svårigheter är till för att övervinnas, och den tanken är man besjälad av på Uddcomb och i Karlskrona kommun f. n.

Jag vet att facket och kommunen tillsammans i två brev nu begärt

att få tala med industriministern om de här problemen, och man väntar förväntansfullt på positivt besked. Kanhända detta eventuella samtal kan öka optimismen även på industridepartementet.

Kan verkligen inte industriministern i dag ge ett klarare besked om hur regeringen tänker sig framtiden för Uddcomb?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det framgår av mitt svar till Ralf Lindström att man inom Statsföretag överväger möjligheterna till alternativ produktion. Men Ralf Lindström vet lika bra som jag hur tillgången på ny sysselsättning och på ökad produktion inom den här sektorn är i dag inte bara i Sverige utan även internationellt. Vad som har drabbat Uddcomb är inte minst en stagnation i orderingången från västtysk industri, och de har vi inga möjligheter att påverka.

Vad Statsföretag gör är alltså att man undersöker möjligheterna att till Uddcomb förlägga alternativ produktion. De undersökningarna pågår, och så länge de gör det finns det ingen anledning att närmare kommentera de eventuella projekt som kan bli aktuella i senare sammanhang.

RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Visst finns det anledning att diskutera och försöka hjälpa till här. De nämnda undersökningarna har Statsföretag arbetat med länge. Riksdagen har ändå i stor enighet tagit ett beslut om Uddcomb. Den nya regeringen har, genom att man gått ifrån det tidigare riksdagsbeslutet om 13 kärnkraftsaggregat, ställt Uddcomb i en ännu svårare ställning. De tyska ordererna svarar trots allt för huvudproduktionen på Uddcomb. Jag skulle tro att åtminstone 70 % av ordererna är tyska. Man kan inte bara skylla på det. Orderstocken skulle kanske vara betydligt större om man inte i Sverige ändrat politiken när det gäller kärnkraftsindustrin så otroligt. Den ändrade inriktningen är väl en orsak till den dåliga orderingången.

Vi har medverkat till att omkring 150 familjer flyttat från Degerfors ner till Karlskrona. Vi var eniga om det allihop. Vi har mycket stor skyldighet att se till att det verkligen sker någonting där, att vi inte får en katastrof.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om åtgärder för att effektivisera socialstyrelsen

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Bonnie Bernströms* (fp) den 11 oktober anmälda fråga, 1977/78:57, och anförde:

Herr talman! Bonnie Bernström har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta för att effektivisera socialstyrelsen.

Sedan socialstyrelsen kom till har samhällsutvecklingen i många hän-

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder för att
effektivisera
socialstyrelsen*

scenden ändrat förutsättningarna för styrelsens verksamhet. Enligt min mening bör en genomgripande översyn och precisering av styrelsens långsiktiga mål, organisation och arbetsformer ske. Därvid bör styrelsens såväl centrala som regionala organisation ses över.

Genom beslut den 28 juni 1974 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att se över styrelsens arbetsuppgifter och organisation. Utredningen är en intern verksutredning och pågår under en ledningsgrupp med företrädare för socialstyrelsen, statskontoret och berörda personalorganisationer. Till ledningsgruppen är knuten en referensgrupp med representanter för bl. a. Kommunförbundet, Landstingsförbundet, LO, TCO och SACO/SR.

Socialstyrelsen har successivt redovisat förslag om delegation eller förenklad handläggning av vissa ärenden. En del av dessa förslag kan genomföras av socialstyrelsen i samråd med andra berörda myndigheter.

I vissa fall krävs beslut av regering och riksdag. Några sådana beslut har redan fattats.

Enligt beslut av regeringen den 30 juni 1977 skall socialstyrelsen senast den 16 januari 1978 avge slutrapport över utredningsuppdraget till socialdepartementet.

Vidare vill jag framhålla att socialstyrelsens framtida arbetsuppgifter och organisation i betydande grad kommer att påverkas av statsmakternas ställningstaganden till bl. a. socialutredningens och hälso- och sjukvårdsutredningens förslag. De nämnda utredningarna, som är parlamentariskt sammansatta, behandlar var sin del av styrelsens båda ansvarsområden och tar bl. a. upp ansvarsfördelningen mellan staten och vårdhuvudmännen, dvs. landsting och kommuner. Socialutredningen remissbehandlas f. n. fram till den 1 februari 1978. Hälso- och sjukvårdsutredningen beräknas vara klar till sommaren 1978. Vidare kan överväganden i anslutning till förslag från bl. a. utredningen om kommunernas ekonomi komma att påverka socialstyrelsens verksamhet.

Vissa huvudmannaskapsfrågor, som berör socialstyrelsens verksamhet, kommer också att prövas särskilt inom kort.

Förslagen från nämnda utredningar kommer att utgöra den principiella utgångspunkten för fortsatta överväganden om styrelsens arbetsuppgifter och organisation. Jag utesluter inte att en särskild utredning kan behöva tillsättas för att på grundval av dessa förslag göra en samlad organisatorisk översyn av styrelsens verksamhet. Målet för en sådan översyn bör i enlighet med regeringsförklaringen vara att så långt som möjligt minska byråkratin och centralstyrningen på detta område liksom på andra områden.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Min fråga till socialministern har föranletts av det reportage i tidningen Vi där socialstyrelsen granskades. En 18 sidor lång läsning ger ett beklämmande intryck av hur en av våra viktigaste myndigheter fungerar.

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder för att
effektivisera
socialstyrelsen*

Reportaget är en beskrivning av hur en "typisk svensk byråkrati" ser ut. Kritiken innehåller bl. a. påpekanden om många kostnadskrävande interna utredningar, som för det mesta läggs till handlingarna, ett svårbegripligt språk, en toppstyrd hierarki, konkurrens- och revirtänkande byråer emellan, prestige- och maktstrider ämbetsmännen emellan, ojämn arbetsfördelning, osedvanligt hög sjukfrånvaro, vantrivsel bland tjänstemännen m. m.

Bilden av att socialstyrelsen inte fungerar tillfredsställande bekräftas av anställda och folk som har kontakt med myndigheten i sitt jobb men kan också bekräftas av enskilda personer.

Riksrevisionsverket har granskat socialstyrelsen. Granskningen inleds några år efter det att socialstyrelsen bildats 1968 genom sammanslagning av dåvarande socialstyrelsen, medicinalstyrelsen och medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd. Granskningen var klar 1974.

Vid en hastig genomgång av den rapporten kan man konstatera att bilden inte skiljer sig nämnvärt från den man får av reportaget i tidningen Vi. Fungerande enheter och resultat omnämns på båda ställena, men det är kritiken vi måste ta fasta på.

Vad gäller projekt och utredningar kritiserar tidningen Vi den verksamheten för att den inte har något mål och därtill kostar onödiga miljoner. Riksrevisionsverkets rapport bekräftar detta. Det står i den: "Ansvarsförhållandena för projektverksamheten synes i dag vara något oklara. Planering och styrning av socialstyrelsens projekt tycks i många fall vara otillräckliga. Projekten tenderar att dra ut på tiden." Som orsak härtill uppges i rapporten att personerna i projekten är uppknutna på många olika håll och att det är svårt att få sammanträden till stånd. Det centraliserade beslutsfattandet i socialstyrelsen hämmar också projektverksamheten.

Man kan räkna upp mycket mer som är dåligt eller som är en bekräftelse på att socialstyrelsen inte fungerar.

Socialministern har nu antytt att det kan bli nödvändigt med en översyn av den organisatoriska verksamheten. Men jag anser att en översyn är så nödvändig att vi måste få bekräftat att den kommer till stånd redan nu för att riksdagen skall kunna ta sitt politiska ansvar för de medel som under kommande budgetår skall tilldelas socialstyrelsen.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag har redovisat att socialstyrelsen har fått i uppdrag att senast den 16 januari 1978 lämna rapport om utredningsuppdraget. Därför finner jag ingen anledning att i dag säga att nu måste vi tillsätta en ny utredning. Vi bör avvakta den rapport som kommer om ungefär tre månader.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Översynsutredningen tillkom som ett resultat av riksrevisionsverkets rapport och har arbetat ända sedan 1974. Vissa föränd-

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder mot
marknadsföring av
mjölkersättnings-
medel för spädbarn
i u-länder*

ringar har skett i socialstyrelsen, men tydligen är det inte fråga om några större förändringar, eftersom reportaget i tidningen Vi stämmer rätt väl överens med riksrevisionsverkets rapport. Därför tycker jag att det är viktigt att vi nu tar ett politiskt ansvar för de brister som förekommer på socialstyrelsen. Jag vill gärna ha besked från socialministern om detta politiska ansvar kommer att tas.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Bonnie Bernström har fått ett besked och får nöja sig med det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Om åtgärder mot marknadsföring av mjölkersättningsmedel för spädbarn i u-länder

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON erhöll ordet för att besvara *Inga Lantz* (vpk) den 7 oktober anmälda fråga, 1977/78:48, och anförde:

Herr talman! Inga Lantz har – mot bakgrund av den senaste tidens debatt om marknadsföring av mjölkersättningsmedel för spädbarn i u-länder – frågat om jag kommer att i olika internationella organ, exempelvis WHO, arbeta för att denna verksamhet från livsmedelsbolagens sida stoppas.

Vid Världshälsovårdsorganisationens (WHO) 30:e generalförsamling i maj 1977 utgjorde näringsfrågan ett huvudämne. Sålunda var "Värdet av nationell och internationell födoämnes- och näringspolitik för hälsoutvecklingen" temat för de tekniska diskussioner som hölls vid mötet. Svenska experter deltog mycket aktivt i dessa diskussioner och vid utformningen av rapporten över de tekniska diskussionerna. På svenskt initiativ togs därefter näringsfrågan upp på generalförsamlingens föredragningslista för fortsatt diskussion och formellt beslut. Generalförsamlingen antog en resolution som bl. a. uppmanade regeringarna att prioritera födoämnes- och näringsproblemen i deras hälsovårdsprogram. Vidare uppdrog generalförsamlingen åt WHO:s generaldirektör att vidta de ytterligare åtgärder som behövs för att förstärka WHO:s näringsprogram, så att organisationen kan medverka vid utveckling och genomförande av nationell och internationell födoämnes- och näringspolitik.

I generaldirektörens uppdrag ingår bl. a. att identifiera problemområden och att kartlägga riskgrupper när det gäller att skydda mödrars och barns hälsa. I debatten underströks i detta sammanhang från svensk sida amningens betydelse.

Även för egen del tog jag upp näringsfrågorna i mitt tal inför generalförsamlingen. Jag framhöll bl. a. vikten av att verksamheten inom näringsområdet integreras med den lokala hälso- och sjukvården.

Jag vill här också nämna att regeringen i augusti i år anvisade 4,5

milj. kr. till WHO:s nutritionsprogram för tvåårsperioden 1977/78–1978/79. Detta program utgörs till största delen av en amningsstudie, som avses ligga till grund för praktisk tillämpning i u-länderna inom bl. a. mödra- och barnvården. En viktig uppgift blir självfallet att motverka otillbörlig marknadsföring av bröstmjölksersättningar.

Sverige har också inom FN:s barnfond, UNICEF, brännmärkt den otillbörliga marknadsföring av industritillverkade bröstmjölksersättningsmedel som förekommer på olika håll i världen, bl. a. i u-länder.

Jag kan försäkra att regeringen även i fortsättningen kommer att i olika internationella organ, bl. a. WHO, verka för att befolkningen i olika delar av världen får en lämplig kost. Detta gäller inte minst spädbarnen.

I likhet med Inga Lantz finner jag det oroande att mjölksättningsmedel i ökande omfattning får ersätta modersmjölken i u-länderna.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Semper har tecknat ett avtal med ett turkiskt företag, som heter Mamsan, om licenstillverkning av bröstmjölksersättning. Sverige exporterar s. k. know-how till det privatägda Mamsan, som tillverkar mjölkpulvret. Royaltyn är 1 % på tillverkningspriset.

Effekterna är katastrofala. För det första har kvinnorna inte råd med den dyra bröstmjölksersättningen och blandar därför ut pulvret i för mycket vatten. För det andra är de hygieniska förhållandena urusla med dålig tillgång på vatten, framför allt på rent vatten. För det tredje får barnen inte de antikroppar som de så väl behöver och som de skulle ha fått genom modersmjölken. Genom en cynisk och hänsynslös marknadsföring lurar man kvinnor att tro att mjölkpulvret är bättre än deras egen bröstmjölk.

Det är dokumenterat att Sempers försäljning omfattar 1 500 ton pulver per år med en planerad kapacitet på det dubbla. Det innebär mer än fem gånger så stor kapacitet som man har i Sverige. Mamsan uppger självt att man tänker höja utbudet med inte mindre än 700 %. Marknadsföringen skall ske i många led. Bl. a. skall en fjärdedel av första årets produktion utdelas gratis. Det betyder att 100 000-tals spädbarn kommer att drabbas. Genom hälsovårdsministeriets försorg skall pulvret delas ut till fattiga familjer på landet. Det finns bara 1 600 pediatriker på 11 miljoner förskolebarn i Turkiet, och två tredjedelar av barnläkartjänsterna på landet är inte besatta. 60 % av befolkningen i Ankara och många andra städer lever i slum och i kåkstäder.

Exporten av bröstmjölksersättning till den turkiska befolkningen får till följd, när nu situationen ser ut som den gör, att spädbarn kommer att dödas. Detta är ett exempel på hur kapitalistisk vinsthunger exploaterar de mest utsatta och försvarslösa människorna. Det mest skrämmande i hela denna affär är att Sverige skall exportera sitt kunnande inte bara till Turkiet, utan till ett tiotal andra länder i den fattigaste delen av Mellanöstern.

*Om åtgärder mot
marknadsföring av
mjölksättnings-
medel för spädbarn
i u-länder*

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder mot
marknadsföring av
mjölkersättnings-
medel för spädbarn
i u-länder*

Jag har frågat vad regeringen tänker vidta för åtgärder för att stoppa den här otillständiga handeln. I svaret sägs att man från regeringens sida motverkar otillbörlig marknadsföring av bröstmjölkersättningar genom den amningsstudie som Sverige har lämnat bidrag till. Men det är inte det jag har frågat om, utan det är ju om regeringen är beredd att stoppa den här handeln med bröstmjölkersättning på ett effektivt sätt.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Inga Lantz och jag är helt överens om amningens fördelar, av psykologiska, näringsmässiga, immunologiska och hygieniska skäl. Naturligtvis gäller de skälen alldeles särskilt i u-länderna. Men samtidigt får vi inte glömma bort att ungefär 5 % av mödrarna inte kan amma och att många flera själva undernärda mödrar inte har tillräckligt med mjölk. För deras barn skall naturligtvis så fullgoda ersättningsmedel som möjligt finnas.

I mitt tal inför WHO:s generalförsamling framhöll jag, som jag nämnde, att verksamheten inom näringsområdet måste integreras med den lokala hälso- och sjukvården. Jag tror nämligen att mödrar med amningsproblem behöver råd och stöd från näringskunniga personer, inte nödvändigtvis läkare men personer som mödrarna har förtroende för och som finns i trakten. Den svenska regeringens inställning är helt klar: industritillverkade bröstmjölkersättningar behövs, men utnyttjandet av dem bör befrämjas endast då mödrarna av någon anledning inte har tillräckligt med modersmjölk.

Inom WHO liksom inom FN:s barnfond, UNICEF, har som jag framhöll otillbörlig marknadsföring av industritillverkade bröstmjölkersättningar påtalats. Regeringen kommer att fortsätta att påtala övertramp i detta avseende.

Jag vill också nämna att det finns regler för marknadsföringen, som har utfärdats av den internationella handelskammaren. De reglerna ligger bl. a. till grund för den svenska lagen om otillbörlig marknadsföring. Om man anser att ett företag bryter mot dessa etiska regler, bör man anmäla företaget till internationella handelskammaren.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är glädjande att vi är överens om fördelarna med amningen. Men det är inte fråga om att klara bara de 5 % som fru Troedsson sade inte kan amma, utan det är fråga om att multinationella företag, däribland Semper, utvidgar sin marknad och ökar sin vinst på bekostnad av spädbarn, som blir sjuka och dör i u-länderna därför att de ekonomiska förhållandena gör att man där inte kan klara hygienien.

Jag skall be att få kommentera svaret litet mera. Om man skall "verka för att befolkningen i olika delar av världen får en lämplig kost" – det gäller inte minst spädbarnen – borde man ta ett rejält initiativ för att stoppa denna farliga hantering. Men det gör man inte. Det sägs bara

att regeringen även i fortsättningen kommer att "verka" för att befolkningen i u-länderna skall få bra kost. Men här gäller det spädbarns liv, och jag tycker inte att man stillatigande skall åse denna hantering. Litet mera krafttag från regeringens sida vore att vänta.

Det sägs också i svaret att Sverige inom FN:s barnfond har "brännmärkt den otillbörliga marknadsföring av industritillverkade bröstmjölksersättningsmedel som förekommer". Men det räcker inte. Handeln är ju i full gång, och försäljningen till Turkiet skall öka med 700 %. Det är inte fråga om bara de 5 % mödrar som inte kan amma.

Man skall dessutom utvidga försäljningen till ett tiotal andra länder. Det gäller gravt utvecklingshämmande länder där försäljningen får samma effekt som i Turkiet. Det är en skrämmande utveckling, och jag hoppas verkligen att fru Troedsson tar i med krafttag för att stoppa denna handel.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Ingen skulle vara gladare än jag, om det gick att genom ett enkelt beslut av Sveriges regering stoppa all otillbörlig marknadsföring av mjölkersättningsmedel över hela världen. Sverige har tyvärr inte den möjligheten, men vi har möjligheten och skyldigheten att i olika internationella organ verka för högt stående etiska regler på detta område.

I Sverige har vi en etisk kod för marknadsföring av barnmat. Reglerna är mycket restriktiva. Som jag ser det ankommer det på oss att i olika internationella sammanhang försöka verka för att den koden sprids över hela världen, inte minst då till u-länderna. Jag försäkrar att vi från vårt håll skall göra vad vi kan i detta avseende.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är inte bara fråga om att stoppa en marknadsföring, utan det är fråga om att stoppa hela den handel som nu pågår och som kommer att utvidgas. Jag efterlyser de initiativ som den svenska regeringen kan ta via FN, men jag får liksom inget svar. Fru Troedsson talar om vad man har gjort, men jag anser att det är alldeles otillräckligt och inte någonting som kommer att hindra den här handeln i fortsättningen.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Jag tyckte att jag räknade upp en hel del saker som är på gång – bl. a. de 4,5 miljoner som anslagits till WHO:s nutritionsprogram, där en viktig uppgift blir att motverka otillbörlig marknadsföring av bröstmjölksersättning.

Jag vill än en gång försäkra att i alla de sammanhang där vi har möjlighet att verka för att den otillbörliga marknadsföringen upphör och där vi har möjlighet att verka för en förbättrad amning, när så är möjligt, skall vi fortsätta att verka i den riktningen.

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om åtgärder mot
marknadsföring av
mjölkersättnings-
medel för spädbarn
i u-länder*

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Varför kan då inte den svenska regeringen kräva i internationella sammanhang att handeln med bröstmjölksersättning stoppas i u-länderna, i stället för att man går de här kringvägarna?

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Vi försöker i olika sammanhang få gehör för de etiska krav på marknadsföringen som kan anses tillräckliga på detta område. Vi försöker utnyttja de möjligheter som finns i internationella sammanhang, och vi kommer som jag nämnde förut att fortsätta att göra det.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det må så vara att det är behjärtansvärt att arbeta för etisk marknadsföring, men vad som behövs är ju ett förbud. Vi skall ha klart för oss att här är det fråga om att multinationella företag utvidgar sin marknad och ökar sin vinst på bekostnad av människorna i fattiga länder, något som får katastrofala följder för barnen. Det hjälper inte att prata om etisk marknadsföring. Det enda som hjälper är att få till stånd ett förbud för den här handeln, när man vet eller kan ana konsekvenserna.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Det vore väl ändå att slänga ut barnet med badvattnet. Vi får inte glömma de mödrar, i Sverige som i andra länder, som av olika skäl inte kan amma eller inte har tillräckligt med mjölk. Även deras barns behov måste tillgodoses. Jag kan nämna att i de fall där Sverige genom SIDA har varit inbegripet i olika nutritionsprogram har man försökt att tillverka sådan barnmat som inte skall kunna användas i nappflaskor, alltså mat som dels behöver kokas för att klara de hygieniska kraven, dels skall ges med sked, dvs. mat med grötliknande konsistens.

Målet måste vara att hjälpa de mödrar som inte kan amma, vare sig det är i Sverige eller utomlands, och att samtidigt se till att marknadsföringen av de bröstmjölksersättningsmedel som finns sker på ett omordentligt högt etiskt plan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det torde vara känt för fru Troedsson också, att man även i Sverige försöker att med olika reklamjippon osv. förmå kvinnor att använda konstgjord ersättning för bröstmjölk. Den kampanj för amning som förts under senare år tycker jag därför är mycket berättigad.

Som jag sade i mitt inledningsanförande, uppger det turkiska företaget Mamsan att man tänker öka utbudet med 700 %, och det räcker till fullo för att klara deras behov som inte kan amma, vilkas antal enligt vad fru Troedsson påstår är 5 % av kvinnorna. Här är det fråga om att jaga vinster och göra det på bekostnad av spädbarn som kommer att bli sjuka eller som kommer att dö av den här hanteringen.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Då vill jag till sist fråga fru Lantz: Kan fru Lantz vänligen tala om för mig vilket internationellt organ vi skall vända oss till som kan förbjuda försäljning av varor som vi inte gillar?

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag hade föreställt mig att jag skulle få höra vilka konkreta initiativ den svenska regeringen tänker ta för att stoppa den här handeln. Jag har fått några infallsvinklar, men jag har sagt att åtgärderna är helt otillräckliga. Det måste finnas internationella organ som kan förbjuda den här handeln. Det lämpligaste vore då att ta upp frågan via WHO.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Då vill jag bara be fru Lantz att sätta sig ned och leta rätt på det internationella organ som har makt och myndighet att stoppa försäljning av varor i olika länder och sedan återkomma till mig med besked i den frågan.

Jag kanske också kan nämna att då det gäller den svenska marknadsföringen av bröstmjölk ersättningsmedel står det uttryckligen i de broschyrer som finns att *amning* är att föredra.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Vad jag menade med min fråga var att få reda på de initiativ som den svenska regeringen har för avsikt att ta för att stoppa den här verksamheten. Det var det jag frågade om. Jag vidhåller att det som man har sagt här, även om det inte är direkt fel, dock inte räcker till.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Meddelande om interpellationssvar

1977/78:33 om lagstiftning mot s. k. strimlade lån i bostadsrättsföreningar

1977/78:44 om översyn av vissa deklarationsregler för jordbrukare

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill meddela att interpellationen 1977/78:33 av Christer Nilsson om lagstiftning mot s. k. strimlade lån i bostadsrättsföreningar inte kommer att kunna besvaras under den närmaste tiden. Jag avser att samråda med Christer Nilsson om tidpunkt för besvarande av interpellationen.

Jag vill också meddela att interpellationen 1977/78:44 av Rune Torwald om översyn av vissa deklarationsregler för jordbrukare inte kommer att kunna besvaras inom den föreskrivna tiden. Jag avser att också samråda

*Om slopande av
investeringsavgiften
på vissa byggnads-
arbeten*

med Rune Torwald om tidpunkt för besvarande av den interpellationen.

Anledningen är dels riksdagens sammanträdesfria vecka, dels utlandsresa.

§ 17 Om slopande av investeringsavgiften på vissa byggnadsarbeten

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Gunnar Olssons* (s) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:3, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat mig om jag är beredd att – i enlighet med intentionerna i prop. 1976/77:144 – på grund av den allvarliga situationen i Värmland medge att den 15-procentiga investeringsavgiften på vissa s. k. oprioriterade byggnadsarbeten snarast slopas. Han anser att läget på arbetsmarknaden i Värmland f. n. är så allvarligt, att det bör finnas klara motiv för att länet redan nu befrias från investeringsavgiften.

Regeringen kan medge generell avgiftsbefrielse för vissa regioner, om läget på arbetsmarknaden motiverar det. Byggnadsarbeten inom Norrbottens län har också redan från avgiftsperiodens början varit befriade från avgift. Vidare har regeringen möjlighet att i enskilda fall befria från avgift, om det är motiverat med hänsyn till läget på arbetsmarknaden eller om det finns andra starka skäl. Vid den individuella dispensprövningen har regeringen kontinuerligt beaktat läget på arbetsmarknaden. Dispens har medgivits så snart det har varit motiverat med hänsyn till det lokala sysselsättningsläget. Under senare tid har arbeten inom Värmlands län genomgående befriats från avgift.

Regeringen tillkännager i dagarna sin avsikt att vidta vissa åtgärder för att stimulera industrins investeringar. Samtidigt redovisar regeringen sin bedömning av investeringsavgiftens effekter. Regeringens ståndpunkt är att avgiften i princip bör behållas men att viss uppmjukning av avgiftsbestämmelserna är befogad. Med hänsyn till arbetsmarknadsläget inom vissa län avser regeringen att utvidga den regionala avgiftsbefrielsen så att den omfattar bl. a. just Värmlands län.

Regeringen har alltså gjort samma bedömning som Gunnar Olsson vad beträffar arbetsmarknaden i Värmlands län.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Först ett tack till budgetministern för svaret.

Det gläder mig att budgetminister Mundebo är beredd att generellt befria Värmland från investeringsavgiften. Jag kan kanske också få besked om när detta skall ske. Det är nämligen av stor betydelse för oss i länet att så snabbt som möjligt bli av med denna byråkratiska omgång. Att budgetministern nu är beredd att jämställa Värmland med Norrbotten är tillfredsställande. Jag anser jämförelsen mycket befogad.

När vi i Värmland krävt denna befrielse är det inte utan starka motiv. Enligt alldeles färskas uppgifter från länsarbetsnämnden riskerar nära hälften av de drygt 3 000 byggnadsarbetarna i Värmland att bli arbetslösa inom ett år. AMS prognos visar att 1 240 byggnadsarbetare står utan arbete i augusti nästa år: 300 betongarbetare, 560 träarbetare, 100 murare och 280 övriga byggnadsarbetare. Det är länsarbetsnämnden som står för dessa uppgifter, vilka också bekräftats av Svenska byggnadsentreprenörföreningen. Byggandet av hus förutses gå kraftigt tillbaka i vinter och under våren – detta på grund av regeringens hårt bantade bostadsproduktion. Industribyggandet, som redan ligger på mycket låg nivå, kommer att minska ytterligare.

Budgetministern har i sitt svar gett uttryck för samma uppfattning som jag har beträffande krisläget i vårt län, och nu vill jag gärna ha besked om när vi kan räkna med att slippa investeringsavgiften. Jag har, som framgår av min fråga, krävt att mitt län redan nu skall befrias från den.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Svaret är: Det kommer att ske redan nu.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Det är ett svar som jag naturligtvis får vara helt nöjd med.

Jag vill än en gång understryka det orimliga i att vi i dag skall ha människor sysselsatta med att genomgående bevilja alla dispensansökningar. Det måste, som jag ser det, vara mycket angelägnare att använda den arbetstiden till att skaffa fram sysselsättning åt alla dem som i dag går utan arbete. Dispensgivandet har varit och är alltså en formell omgång som många har reagerat emot. Även på arbetsmarknadsstyrelsen har man sedan en tid ansett denna byråkrati helt överflödigt. Jag tror det är många som med förväntan ser fram emot den dag då hela detta dispensystem kommer att avvecklas.

Än en gång tack för svaret, som jag upplever som mycket positivt för vårt län.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Om slopande av reklamskatten för dagstidningar

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Göthe Knutsons (m) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:17, och anförde:

Herr talman! Göthe Knutson har frågat mig om jag överväger att snarast slopa reklamskatten på dagstidningar för att mildra branschens ekö-

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om slopande av
reklamskatten för
dagstidningar*

nomiska svårigheter.

Dagstidningarna berörs av reklamskatten genom den skatt som utgår på annonser. Denna annonsbeskattning infördes år 1971 bl. a. i syfte att finansiera det statliga presstödet. Detta stöd har varit framgångsrikt i den meningen att det motverkat fortsatta tidningsnedläggningar. Läget för dagspressen är likväl allvarligt. Regeringen är medveten om detta och överväger därför också f. n. åtgärder för att ytterligare mildra tidningsföretagens ekonomiska svårigheter. Härvid övervägs även annons- och reklamskattens roll. Förslag om presstöd i skilda former kommer längre fram att föreläggas riksdagen.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar budgetminister Mundebo för svaret. Jag uppfattar det som positivt och hoppningivande.

Jag konstaterar också att budgetministern är väl informerad om dagspressens nya problem – våldsamma kostnadshöjningar och de negativa verkningar som annonskatten fört med sig. Jag utgår från att budgetministern – liksom regeringen – vill göra sitt bästa för att råda bot på de krisförhållanden som är på väg. Jag konstaterar vidare att budgetministern helt riktigt finner att dagspressens situation är allvarlig.

Bakgrunden till min fråga, om budgetministern är beredd att överväga att snarast slopa reklamskatten på dagstidningar, torde stå fullt klar. Tidningsutgivareföreningen har sedan länge krävt att skatten skall slopas för att mildra branschens ekonomiska svårigheter. Annonskatten är ju en pålaga ovanpå mervärdesskatten på annonser. I det läge som nu uppstått, där även s. k. förstetidningar – eller högtäckningstidningar som de numera kallas – i allt fler fall drabbas av ekonomiska problem, framstår en extra skattepålaga som något helt orimligt.

Svårigheter även för förstetidningar var också vad som befarades när annonskatten genomdrevs av den socialdemokratiska regeringen våren 1971. Det kan inte vara rimligt, menade kritikerna – som fanns också bland socialdemokratiska tidningsföretag – att lägga en särskild extraskatt på en bransch, som till stora delar består av förlustföretag och där lönsamheten även bland flertalet företag är dålig. Borgerliga partier i den dåvarande minoriteten i riksdagen motsatte sig bestämt ett införande av annonskatten, liksom de året därpå motsatte sig den allmänna reklamskattens införande. Detta bör vara något att hålla i minnet, när man nu är i regeringsställning.

I en motion i våras, 1976/77:1027, hemställde jag om en snabbutredning rörande reklamskattens negativa verkningar för dagspressen. Efter det att denna motion behandlats har just det som jag varnade för inträffat. Två mycket stora högtäckningstidningar har hamnat i krislägen. Dagens Nyheter måste minska ner sin personal högst avsevärt, och Sydsvenska Dagbladet måste avskeda 65 anställda. Sydsvenska Dagbladets förlust beräknas i år bli så stor som 13 milj. kr., vilket är väldigt mycket i förhållande till omsättningen. Det är intressant att notera att företrädare

för tidningskoncernen inte bara kräver att annonskatten skall avskaffas utan också konstaterar att det selektiva presstödet, som utgår till Sydsvenska Dagbladets båda främsta konkurrenter, är en av de viktigaste orsakerna till krissituationen. Jag håller inte för otroligt att så är fallet. Presstödet selektiva utformning snedvrider konkurrensförhållandena.

Annonsskatten är heller inte konkurrensneutral. Redan från början byggde man in ett grundavdrag, som kom att gynna speciellt populärpressen, alltså veckotidningarna. I våras beslöt riksdagen på regeringens förslag att dubbla denna summa i grundavdrag. Detta har i ännu högre grad gynnat veckopressen, där numera endast ett fåtal – sex till tio – veckotidningar behöver erlägga reklamskatt. Tillsammans utgör veckotidningarnas skattepåлага i år ca 4 milj. kr., medan dagstidningarna belastas med ca 80 milj. i motsvarande skattepåлага. Detta är särskilt oroande för dagspressen, som ju har ansetts så nödvändig i vårt samhälle. Det konstateras nu att annonsmarknaden sviktar för dagspressen, medan veckotidningarna ökar sina annonsintäkter.

I detta läge, herr talman, finns det endast en väg att gå: Avskaffa snarast annonskatten på dagstidningarna! Annonsskatten är en ännu större orättvisa i dag än den var när den genomfördes för drygt sex år sedan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Om slopande av mervärdesskatten på livsmedel

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Carl-Henrik Hermanssons* (vpk) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:23, och anförde:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson har frågat mig, om regeringen för att stoppa inflationen avser att lägga fram förslag om att ta bort mervärdesskatten på mat, alternativt använda hela det årliga skattebeloppet till subventioner på ett utvidgat sortiment av baslivsmedel.

Regeringen överväger inte att som en åtgärd för att stoppa inflationen slopa mervärdesskatten på livsmedel eller utvidga området för de statliga livsmedelssubventionerna.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag beklagar regeringens negativa inställning till kravet att slopa mervärdesskatten på mat. Detta krav har en stark förankring hos allmänheten, som framgår av genomförda opinionsundersökningar.

Av de politiska partierna är det dock endast vpk som fört fram detta krav. Vi har som bekant gjort det i många år.

Kravet har verkligen inte förlorat i aktualitet. Under ett år när priserna på alla dagligvaror stigit med 16,3 % på nio månader och priserna på

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om slopande av
mervärdeskatten på
livsmedel*

baslivsmedel stigit med 14,5 % under samma tid, krävs det extraordinära åtgärder för att hålla matpriserna nere. Ett slopande av momsen skulle ju innebära en direkt prissänkning på viktiga livsmedel. Den åtgärden är dubbelt nödvändig när många hushåll nu måste skära ner sin livsmedelskonsumtion därför att maten har blivit så dyr.

Priserna på en del baslivsmedel är som bekant redan subventionerade via statskassan, men detta är inte tillräckligt i nuvarande läge. Det visar ju de officiella uppgifter om prisstegringen som jag har anfört. Vi anser att subventionerna skall vara kvar i minst nuvarande omfattning och att dessutom momsen slopas på mat. Vill man i stället använda motsvarande belopp för att subventionera ett utvidgat sortiment baslivsmedel, har vi ingenting mot detta. Det viktiga är att matpriserna kan sänkas.

Mervärdeskatten är en klasskatt, som hårdast drabbar låginkomsttagare och barnfamiljer. Särskilt gäller detta momsen på mat. Hushåll med många medlemmar och hushåll med låga inkomster använder en större del av sina inkomster till inköp av livsmedel än hushåll med få medlemmar resp. höga inkomster. Lägre inkomsttagare och barnfamiljer tjänar därför mest på ett slopande av moms på maten.

Vpk har alltid förbundit kravet på ett slopande av moms med kravet på en skärpning av beskattningen av stora förmögenheter och kapitalvinster. Så gör vi också i dag. Vi kräver ett skattesystem som verkligen bidrar till en jämnare inkomst- och förmögenhetsfördelning i samhället.

Jag vill ställa följande fråga till budgetministern: När regeringen, som framgår av budgetministerns svar, inte vill slopa momsen på maten eller utvidga subventionerna på matvaror, vad tänker den då göra i stället för att hålla matpriserna nere? Skall de få rusa i höjden med 15–20 % om året?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson ställer nu en fråga av en något annan karaktär men en fråga som i och för sig är värd en särskild debatt. Jag skall därför nu bara peka på de förslag beträffande den allmänna ekonomiska politiken som redan har framlagts och som om några dagar kommer att föreläggas riksdagen.

Får jag sedan när det gäller det problem som Carl-Henrik Hermansson tog upp i sin fråga, nämligen huruvida regeringen ämnar slopa mervärdeskatten på livsmedel, tillägga att det ju finns många som menar att en sänkning eller ett slopande av mervärdeskatten skulle vara bra, medan andra är mera tveksamma eller avvisande till ett sådant alternativ. Inom skatteutredningen, av vilken Carl-Henrik Hermansson är ledamot, har det pågått ett utredningsarbete, och jag hoppas att utredningen kommer att kunna redovisa ett material som kan utgöra underlag för en debatt i denna fråga. Jag kommer att med intresse studera det materialet men, herr talman, jag är inte säker på att materialet och debatten kommer att visa att just ett slopande av mervärdeskatten är den bästa vägen.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag anser att den fråga som jag upprepade i slutet av mitt förra anförande är precis samma fråga som den jag ställde ursprungligen. Det avslöjas väl inte någon offentlig hemlighet, om jag talar om att de borgerliga partierna och socialdemokraterna i 1972 års skatteutredning sagt nej till kravet på ett slopande av momsens på maten, vilket jag tycker är mycket beklagligt. Detta innebär att dessa partier är anhängare av det nuvarande skattesystemet, där man genom momsens höjer priset på arbetarens bröd för att få skattemedel, som sedan delas ut till de kapitalistiska storföretagen i form av gåvor och subventioner.

Jag vill erinra om det elementära faktum att en prisstegring med 15–20 % under ett år på livsmedel innebär att mervärdesskatten på mat ökar med inmot en miljard kronor under samma tid. Ju mer priserna stiger, desto mer får alltså statskassan in på momsens på maten. Det betalas av barnfamiljerna och låginkomsttagarna genom en faktisk nedpressning av deras levnadsstandard.

Jag menar alltså att det är oundgängligen nödvändigt med åtgärder för att hålla nere matpriserna. Sedan må man göra det genom utvidgade subventioner eller genom ett formellt slopande av mervärdesskatten på mat – vilket det blir spelar ingen roll för oss. Det avgörande är att man håller nere och sänker matpriserna, så att folk kan upprätthålla sin levnadsstandard. Men till detta är regeringen tydligen icke beredd att medverka.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Regeringen överväger, som framgått av mitt svar, icke nu att slopa mervärdesskatten på livsmedel. Skulle skatteutredningen lägga fram ett förslag som visar att detta är en god tanke, kommer ju remissinstanser av alla sorter att få tillfälle att debattera det betänkandet, och sedan får regeringen längre fram under nästa år ta ställning till frågan. Men nu pågår alltså icke några sådana överväganden, och jag tror personligen icke att detta är den bästa vägen. Kan skatteutredningen övertyga mig, remissinstanser och så småningom också riksdagen om att det är en klok väg, är jag självfallet beredd att pröva den.

Får jag lägga till när det gäller det nuvarande skatte- och stödsystemet att det f. n. utgår livsmedelssubventioner av en ungefärlig omfattning av 3,7 miljarder. Jag tror att det är en god väg att stödja konsumenterna att via subventioner medverka till att priserna på vissa livsmedel blir lägre. Mervärdesskatten på den ungefärliga grupp av livsmedel som det här gäller ligger på ungefär samma nivå, nämligen ca 3,3 miljarder. Med en något generösare definition stiger självfallet summan, men 3,3 miljarder torde vara ett ganska realistiskt belopp.

Vi skall också ta hänsyn till att mervärdesskatt beräknas på ett lägre belopp än vad som skulle varit fallet om vi icke hade haft några livsmedelssubventioner. Det utgår alltså redan nu i motsvarande omfattning ett stöd till konsumenterna.

Nr 12

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om slopande av
mervärdesskatten på
livsmedel*

Torsdagen den
20 oktober 1977

Om lönehöjningarna för vissa högre statliga tjänster

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Skatteutredningen kommer, som jag redan framhållit för budgetministern och som han naturligtvis mycket väl känner till, inte att lägga fram något förslag vare sig om att slopa momsens på livsmedel eller om att utvidga subventionsbeloppen. Däremot kommer vpk:s representant i skatteutredningen att avge en reservation till förmån för dessa krav. Jag trodde emellertid att regeringen hade en egen ståndpunkt i den här frågan.

Vad vill nu regeringen göra för att hålla nere matpriserna? Det är ju ett faktum att trots subventionerna har priserna på baslivsmedel, som alltså är subventionerade, stigit med inte mindre än 14,5 % på nio månader i år. Det visar behovet av åtgärder. Jag frågar än en gång: Tänker regeringen inte göra någonting utan bara låta prisstegringen på mat fortsätta?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jo, regeringen har redan vidtagit en rad åtgärder, och flera kommer. Vill herr Hermansson ha ytterligare diskussion kring denna problematik, går det bra att ställa ytterligare frågor om detta. Mitt svar och min debatt gäller herr Hermanssons fråga i kammaren till mig i dag, om regeringen avser att lägga fram förslag om att ta bort mervärdesskatten på mat, alternativt använda hela det årliga skattebeloppet till subventioner på ett utvidgat sortiment av baslivsmedel. Den frågan är besvarad.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är riktigt att den frågan är besvarad, för herr Mundebo har sagt ett klart nej på den. Men om man svarar nej till 100 % så kan man ändå tala om om man är villig att göra någonting till 10 eller 50 %. Och det är den frågan som allmänheten vill ha svar på.

Men anser herr Mundebo att det är nödvändigt att formellt rikta en ny fråga till honom om detta så skall jag gärna stå till tjänst.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Om lönehöjningarna för vissa högre statliga tjänster

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Anton Fågelsbos (c) den 13 oktober anmälda fråga, 1977/78:62, och anförde:

Herr talman! Anton Fågelsbo har frågat mig om sådana lönehöjningar – upp till 22 %, enligt publicerad uppgift – som nu beslutats för vissa högre tjänster inom den statliga förvaltningen anses vara förenliga med den återhållsamhet som rekommenderats i dagens ekonomiska läge.

Redan i 1975 års avtal om statstjänstemännens löner gjordes en protokollsanteckning om att man skulle se över chefslönesystemet. Bak-

grunden var att man ansåg det nödvändigt att få ett mer flexibelt system, så att man bättre än dittills kunde konkurrera med de privata och kommunala arbetsgivarna om skickliga chefer. Den 1 april i år träffade parterna ett chefslöneavtal enligt vilket tjänstemän i F 26 och högre lönegrader skulle få lön i form av en baslön, ett visst antal tjänstetillägg och eventuellt ett personligt tillägg. I avtal den 3 augusti i år bestämdes baslönen till 10 000 kr. och varje tjänstetillägg till 800 kr. Dessa kollektivavtal har i vederbörlig ordning godkänts av riksdagens löne delegation.

Den 11 oktober – alltså för drygt en vecka sedan – beslöt statens chefslönenämnd, som består av tre representanter för staten som arbetsgivare och en från vardera SACO/SR, Statsanställdas förbund och TCO-S, om den närmare tillämpningen av avtalen. Därvid använde chefslönenämnden en schablonmodell som innebär en ökning på mellan 5 och i några fall 16 % i förhållande till de löner som utgår f. n. När man bedömer denna löneökning, bör man beakta att reallönens utveckling för tjänstemän som under perioden 1969–1977 har avlönats enligt lönegraderna F 26 (tidigare C 3), F 29 (tidigare C 6) och F 31 (tidigare C 8) visar en reallöneminskning på ca 30, 35 resp. 40 %. Det förtjänar också att nämnas att den högsta löneklassen (K 26) på den kommunala löneplanen ger ca 2 000 kr. mer i månaden än den maximala månadslönen enligt den nu beslutade schablonmodellen.

Löneökningen för cheftjänstemännen är alltså en konsekvens av tidigare åtaganden från 1975 och ingångna avtal under 1977. Den är nödvändig för att staten också i fortsättningen skall kunna hävda sig i konkurrensen om kvalificerade tjänstemän. Om detta råder full enighet med de statsanställdas huvudorganisationer.

ANTON FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag skall be att till budgetminister Mundebo få framföra ett tack för att jag fått min fråga besvarad. Det var i programmet Rapport i TV 2 förra tisdagen som det meddelades att avtal nu hade träffats för vissa högre tjänstemän inom den statliga förvaltningen och att avtalen gav ända upp till 22 procents löneförhöjning och i vissa fall t. o. m. något mer.

Jag ställde mig då genast frågan: Hur kan detta vara möjligt? Vi vet ju att under tidigare avtalsförhandlingar för stora löntagargrupper har det inte tillnärmelsevis blivit sådana löneförhöjningar, utan ungefär hälften av de uppgivna. Jag vet också att de som berörts av de tidigare avtalen, alltså de som fått ungefär 10–11 % i löneförhöjning, har ställt samma fråga: Hur kan det nu finnas utrymme när det förut framhållits att det inte fanns utrymme?

Vi vet att vi har att vänta en ny löneförhandling, som snart kommer i gång, och att det redan har signalerats att det bara finns mycket litet utrymme för löneförhöjningar. Jag skall inte alls ta upp någon ytterligare debatt med budgetminister Mundebo i den här frågan; det blev bara

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Om lättnad vid
beskattningen av
granbarkborreska-
dat virke*

en spontan reaktion hos mig när jag hörde att dessa högre statstjänstemän skulle få löneförhöjningar med upp till 22 %, och det var därför som jag skrev min fråga.

Det är bra att budgetminister Mundebo nu har klarlagt litet av bakgrunden till avtalet och redogjort för hur man kommit fram till det samt att det finns anteckningar som ligger till grund för detta sedan långt tillbaka i tiden.

Jag ber att få säga ett tack till budgetminister Mundebo för svaret.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag är medveten om att siffrorna kan synas höga vid första anblicken, men de måste alltså ses mot bakgrunden av flera års löneutveckling och det nuvarande relativa löneläget jämfört med förhållandena på kommunal och privat sektor samt statens självklara intresse av att kunna rekrytera och behålla skickliga befattningshavare på viktiga chefsposter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 21 Om lättnad vid beskattningen av granbarkborreskadat virke

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Bertil Jonassons (c) den 4 oktober anmälda fråga, 1977/78:15, och anförde:

Herr talman! Bertil Jonasson har frågat mig om sådana förslag till ändringar kommer att föreläggas riksdagen att lättnader i beskattningen av granbarkborreskadat virke kan bli möjliga vid 1978 års taxering.

Skogsägare har vissa möjligheter att förskjuta beskattningen av skogsinkomster genom insättning på skogskonto. Avdrag för insättning på sådant konto medges normalt med högst 60 % av köpeskillingen för rotsåld skog och högst 40 % av köpeskillingen för leveranstimmer. I anledning av stormfällningar har skogsägare vid flera tillfällen fått möjlighet att med avdragsrätt sätta in en större del, 80 % resp. 50 %, av köpeskillingen på skogskonto. Regeringen kommer inom kort att föreslå riksdagen att skogsägare – framför allt i Billingenområdet – som har drabbats av stormfällning i oktober 1976 också skall få vidgade möjligheter att använda skogskonto. Förslaget motiveras bl. a. av att det vid stormfällning är stor risk för massförökning av skadeinsekter och att det därför är angeläget att det stormfällda virket snabbt upparbetas och bortforslas.

Den fråga som Bertil Jonasson har ställt skall ses mot bakgrund av de ändringar i skogsvårdslagen som riksdagen antog i våras och som träder i kraft den 1 januari 1978. Ändringarna innebär bl. a. att skogsvårdsmyndigheterna får ökade möjligheter att ingripa för att hindra in-sektshärjningar.

*Om lättnad vid
beskattningen av
granbarkborreska-
dat virke*

Jag är i och för sig av den uppfattningen att det finns skäl att skogsägare som har tvingats till onormalt stora avverkningar i anledning av insekts-
härjningar skall behandlas förmånligare i beskattningshänseende än vad
som nu är fallet. Frågeställningen är emellertid inte helt problemfri. Det
kan t. ex. vara svårt att fastställa i vilka fall de förmånligare reglerna
skall tillämpas. När man tar ställning till hur beskattningen skall ske
i dessa fall måste man också beakta att skogsägare enligt bl. a. skogs-
vårdslagen kan få stöd av annat slag vid insekts-
härjningar. Det ingår i skogsutredningens uppdrag att göra en samlad översyn av det statliga
stödet till skogsbruket.

Den fråga som Bertil Jonasson nu har väckt kommer att behandlas
i samband med den översyn av skogsbeskattningen som f. n. pågår i
budgetdepartementet. Förslag om utformningen av den framtida skogs-
beskattningen kan väntas inom de närmaste månaderna. Eftersom det
är angeläget att ämnet får en allsidig belysning, kommer förslaget att
remissbehandlas. Mot denna bakgrund är det för tidigt att nu lägga fram
förslag om lättnader i i beskattningen av virke som har skadats av gran-
barkborrar.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret på min
fråga.

Det kan synas tjatigt att jag vid många tillfällen har tagit upp denna
fråga här i riksdagen. Orsaken är de stora förluster som enskilda skogs-
ägare gör på grund av granbarkborrens härjningar. Men det räcker absolut
inte med det. Landet och industrin gör också stora förluster, och Värm-
land har drabbats speciellt hårt. Enbart där har sedan 1971 ca 7 000 ku-
bikmeter timmerskog av gran dödats. Det framgår av beräkningar som
har gjorts av skogsvårdsstyrelsen i Värmland. Skogen har visserligen ta-
gits till vara i huvudsak, men fördyrade avverkningskostnader och fram-
för allt stor kvalitetsförsämring har blivit följderna. Värdet av detta virke
har reducerats mycket starkt, och förstöringen fortgår.

Under såväl den förra som den nuvarande regeringens tid har jag för-
sökt att få ändring när det gäller skogskontolagen. En höjning i fråga
om rätten till insättning på skogskonto efter samma principer som gällde
vid stormfälld skog 1969 skulle ha kunnat underlätta och skapa möj-
ligheter för skogsägaren att ta bort den angripna skogen och snabbare
få slut på granbarkborrarna.

Skogsägaren måste, om resultat skall kunna erhållas, avverka skogs-
skörden från kanske 70–80 år på en enda gång, och då tar skatten det mes-
ta. Så kan det inte få vara. En utjämning i tiden måste vara möjlig.
Rätt till höjning av insättningen från nuvarande 40 % för leveransvirke
till 70 % och för rotförsäljning från 60 till 90 % borde i det här fallet
vara rimligt. Dessutom bör rätten att ha pengarna inestående på kontot
förlängas från 10 år till minst 30–40 år.

Här har landet och enskilda förlorat enorma belopp. Det är högst olyck-

*Om lättnad vid
beskattningen av
granbarkborreska-
dat virke*

ligt att statsmakterna inte kunnat inse detta och vidta åtgärder. Det är hög tid när det gäller att få en ändring, men bättre sent än aldrig. Hade vi fått en sådan, skulle vi skattevägen ha kunnat hjälpa till för att komma till rätta med de här skadorna och förlusterna.

Budgetministern meddelar att möjligheter skapas när det gäller den stormfällda skogen vid Billingen, och det är bra. Men jag vill säga att granbarkborreskadorna är mycket värre än skadorna vid stormfällning – vi har haft skador av den sorten också.

Nu är budgetministern i och för sig positiv till min fråga. Men skogsutredningen skall komma med ett förslag, och sedan skall det remissbehandlas. Jag beklagar varje tidsutdräkt i det här fallet, för det blir bara större och större förluster.

Får jag till sist ställa en fråga till budgetministern: När kan detta bli klart? Kan det bli klart till 1979 års taxering och gälla inkomsterna under 1978?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Som framgår av svaret räknar vi med att inom de närmaste månaderna kunna redovisa ett förslag, som vi då kommer att skicka ut på remiss. Om det förslaget är hållbart och vi kan arbeta vidare med det som grund, bör vi alltså kunna framlägga ett förslag för 1978 års riksdag. Då bör det vara möjligt att uppnå det mål som Bertil Jonasson talar om.

Men jag vill inte i förväg skriva ut en garanti på att förslaget är perfekt och får ett mycket brett stöd av remissinstanser och alltså är möjligt att i så god tid läggas fram för riksdagen. Jag har emellertid en klar förhoppning att vi skall kunna komma till riksdagen 1978 med ett förslag om förändringar i skogsbeskattningen.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag är glad över att budgetministern säger att möjligheter i den här vägen kommer att finnas vid 1978 års taxering.

Skogsvårdsstyrelsen i Värmland är väldigt positivt inställd och kan säkert också bedöma skäligheten av avdrag i de här frågorna, så att man inte skall behöva gå på ett förslag som kan missbrukas på något sätt. Det är inte meningen, och det skulle inte heller vara riktigt. Jag tror att vi kan klara ut de här gränsdragningarna.

Jag hoppas att förslaget snart kommer och att det också kan bli generöst. Det är till förmån för skogsägarna och deras ekonomi, men jag vill framhålla att så som det ligger till på skogsområdet är det också till fördel för landet i dess helhet. Jag kan mycket väl förstå att budgetministern inte vill skriva på en växel som han inte vet innebörden av, men jag är helt säker på att när man verkligen får klarhet i dessa frågeställningar kommer växeln att bli sådan att det inte blir svårt att skriva på den. Då hoppas jag också på ett resultat. Det är brådskande.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Om det var en felsägning när herr Jonasson nämnde 1978 års taxering har jag inte mycket att tillägga.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Ja, jag gjorde mig skyldig till en felsägning. Jag räknade med 1978 års inkomster – det blir 1979 års taxering. Då hoppas jag att vi skall få det här klart.

*Om lättnad vid
beskattningen av
granbarkborreska-
dat virke*

Överläggningen var härmed slutad.

§ 22 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1977/78:21 till skatteutskottet

§ 23 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:5 till trafikutskottet

1977/78:6–8 till näringsutskottet

1977/78:9 till konstitutionsutskottet

§ 24 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1977/78:48

§ 25 Anmälades och bordlades

Motioner

1977/78:10 av *Allan Gustafsson*

1977/78:11 av *Ove Karlsson m. fl.*

1977/78:12 av *Ingvar Svanberg m. fl.*

1977/78:13 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:8 om åtgärder på distributionsområdet

1977/78:14 av *Margareta Andrén och Elver Jonsson*

1977/78:15 av *Ivar Nordberg m. fl.*

1977/78:16 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:9 om spel på s. k. enarmade banditer

1977/78:17 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av justitieombudsmännens berättelse (redog. 1977/78:1)

1977/78:18 av *Oskar Lindkvist m. fl.*

1977/78:19 av *Björn Molin m. fl.*

1977/78:20 av *Olle Svensson m. fl.*

1977/78:21 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av riksdagens förvaltningsstyrelsens förslag (1977/78:5) om riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

Torsdagen den
20 oktober 1977

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

*Anmälan av
interpellationer*

den 20 oktober

1977/78:49 av *Anton Fågelsbo* (c) till ekonomiministern om åtgärder för att nedbringa den s. k. specialinlåningen i bankerna:

Som ett instrument i den ekonomiska politiken och som ett styrmedel i sin penningvårdande uppgift fastställer riksbanken s. k. likviditetskvoter för kreditinstituten. Om inte bankerna uppfyller likviditetskvoten måste en straffavgift erläggas till riksbanken. Från oktober månad höjs dessa avgifter till 8 %.

Straffavgiften är ett mycket effektivt korrekionsmedel. För att undgå straffavgiften, dvs. för att klara likviditetskvoten, tillämpar bankerna s. k. specialinlåning, där inlåningsräntan kan vara ända upp till 5-6 % över gällande diskonto. För att inlåning skall kunna göras på dessa specialinlåningskonton skall beloppen vara betydande.

Specialinlåningen har ökat mycket kraftigt. Enligt uppgift uppgår bankernas samlade inlåning på dessa konton till ca 30 miljarder kronor. Detta är en mycket stor del av den samlade bankinlåningen. Det säger sig självt att en så omfattande inlåning till de mycket höga räntesatser det här är fråga om i sig skapar en rad problem. Det kan inte vara rimligt att bankerna ser sig föranlåtna att köpa sig fria från straffavgiften genom dessa "avlatsbrev" som specialinlåningen egentligen innebär. Det får många negativa följder.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till ekonomiministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är ekonomiministern beredd vidta för att nedbringa den s. k. specialinlåningen i bankerna?

den 19 oktober

1977/78:50 av *Sven Johansson* (c) till justitieministern om skyldigheten för sjukvårdspersonal att medverka vid aborter:

Vid behandlingen av abortlagen uttalade riksdagen att ingen bör kunna tvingas att mot sin vilja medverka vid aborter.

Socialstyrelsen har i ett ändringscirkulär med anvisningar om tillämpningen av abortlagen anförts bl. a. "att den som under åberopande av sådana betänkligheter förklarar sig önska erhålla befrielse från att medverka i abortverksamheten skall slippa deltaga däri".

Regeringsrätten har emellertid i dom uttalat: "Varken genom lag eller genom annan författning har landstinget betagits sin befogenhet att av läkare i landstingets tjänst fordra medverkan vid abort enligt abortlagen."

Mot denna bakgrund önskar jag till justitieministern ställa följande frågor:

1. Anser justitieministern att abortlagen och socialstyrelsens anvisningar i tillräcklig utsträckning beaktar riksdagens uttalande om möjlighet för sjukvårdspersonal att slippa medverka vid abort?

2. Är justitieministern beredd att medverka till att riksdagsuttalandet förverkligas genom en ändring i abortlagen?

1977/78:51 av *Kurt Söderström* (m) till industriministern om provningen av stationära lyftanordningar:

I maj 1975 fattade riksdagen beslut om att ett helstatligt bolag, AB Statens Anläggningsprovning, skulle bildas och bedriva officiell provning av tryckkärl och andra stationära lyftanordningar.

I propositionen 1975:49 hade föreslagits att riksdagen skulle godkänna ett konsortieavtal mellan staten och Ångpanneföreningen samt Tekniska Röntgencentralen AB om samarbete, där staten skulle teckna 52 % av aktiekapitalet 4 milj. kr. och de övriga 24,5 % var.

Detta förslag hade väckt kritik från andra inom samma område verkssamma företag, vilket föranledde mig att väcka motionen 1975:1982, där jag framhöll att även dessa företag borde beredas möjlighet att ingå i det föreslagna bolaget. Dessutom borde den sakkunskap som fanns hos många enskilda besiktningsmän tillvaratas.

Vid behandlingen i näringsutskottet ansågs den av regeringen föreslagna organisationen olämplig. I stället förordades ett helstatligt bolag. Dessutom uttalade utskottet förståelse för de synpunkter jag framfört i min motion och framhöll att "dess nu framlagda förslag innebär att besiktningsmän hos olika företag kommer i samma ställning visavi det nya bolaget. Förutsättningarna för deras framtida verksamhet bör klargöras utan dröjsmål. Detta bör ske genom att redan innan provningsbolaget bildas den planerade samrådsgruppen kommer till stånd och får överväga organisationsfrågor och andra frågor som hänger samman med bolagets övertagande av verksamheten inom dess provningsområde. Utskottet är övertygat om att frågorna skall kunna lösas på ett sätt som tillfredsställer berättigade krav från besiktningsmännens sida. Provningsbolagets expansion bör ge goda sysselsättningsmöjligheter för kvalificerade besiktningsmän."

Näringsutskottets betänkande (NU 1975:20) var ej enhälligt. De moderata ledamöterna föreslog i en till betänkandet fogad reservation att propositionen skulle avslås i sin helhet. Motiveringen var följande: "Endast en beslutsordning som innefattar kontakt med berörda parter över hela linjen på ett stadium innan reellt bindande beslut har fattats står i överensstämmelse med nutida synsätt i fråga om insyn och medinflytande för arbetstagare m. fl."

Den debatt som föregick riksdagsavgörandet rörde sig i huvudsak om huruvida bolaget kunde bildas eller ej innan förhandlingarna med berörda

*Anmälan av
interpellationer*

parter skett, varvid från majoritetens sida ansågs att man icke skulle behöva befara några negativa effekter genom att bifalla utskottsbetänkandet. Vid votering efter avslutad debatt bifölls utskottets hemställan med 250 röster mot 44 för m-reservationen.

Under den tid som nu gått efter riksdagsbeslutet har jag fått många bevis på att de farhågor som då framfördes från moderat håll icke var ogrundade. Såväl företag, vilkas verksamhet blivit kraftigt nedskuren med såväl ekonomiska som organisatoriska svårigheter som följd, som enskilda besiktningsmän har kontaktat mig och redogjort för hur deras existensmöjligheter påverkats i negativ riktning. Alltför många har helt enkelt slagits ut ur marknaden utan möjlighet att kompensera sig på annat sätt.

Några har upplyst om att de försökt kontakta AB Statens Anläggningsprovning, andra har skrivit till regeringen eller till riksdagens näringsutskott och redogjort för sina svårigheter och begärt hjälp. I några fall har rättsliga åtgärder övervägts, då det anses att den nya organisationen kränker medborgerliga fri- och rättigheter genom att den berövat många enskilda företagare deras levebröd.

Det finns därför enligt min mening starka skäl för ett slutligt klargörande på några avgörande punkter, speciellt då vad gäller frågorna om gränsdragning mellan officiell och inofficiell provning. Även efter tillkomsten av det helstatliga bolaget borde det finnas utrymme för enskilda besiktningsmän att verka med inofficiell provning, men innan det finns klart utsagt var gränserna går är denna möjlighet blott en chimär.

Vidare borde i dagens Sverige rättstryggheten och näringsfriheten vara säkrade, så att ingen genom statliga beslut kunde berövas sitt levebröd – eller en väsentlig del därav.

Åberopande det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till industriministern få rikta följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att föranstalta om att frågorna om gränsdragningen mellan officiell och inofficiell provning klart fastställs, exempelvis genom att officiell provning meddelas i föreskrift och inofficiell provning i anvisning?

2. Är statsrådet beredd att medverka till att de företag och enskilda, vilka fått sin ekonomi väsentligen försämrad genom beslutet om bildande av AB Statens Anläggningsprovning, får en skälig kompensation för detta bortfall?

1977/78:52 av *Ralf Lindström* (s) till utbildningsministern om samhällets stöd till folkbildningsorganisationerna:

Det fria och frivilliga folkbildningsarbetet har en självskriven och allmänt erkänd plats i vårt lands vuxenutbildning och kulturliv. Verksamheten har under en lång följd av år, framför allt under den senaste tioårsperioden, haft en snabb och mycket gynnsam utveckling. Miljoner vuxna deltar nu varje år i regelbundna studier och olika slag av kul-

turaktiviteter inom folkbildningsorganisationerna. Ingen annan sektor av vårt kulturliv kan som folkbildningsverksamheten nå ut till breda medborgargrupper med begränsade möjligheter att delta i andra, mera institutionella former av utbildning och kultur.

Samhällets stöd till folkbildningsarbetet bör bedömas mot denna bakgrund. Det är viktigt att folkbildningsorganisationerna erhåller resurser som möjliggör en fortsatt positiv utveckling. Det är också angeläget att samhällets ekonomiska stöd ges i förhållandevis fria former, som gör det möjligt för organisationerna att snabbt anpassa sin verksamhet till nya behov och situationer och kulturpolitiskt intressanta initiativ.

En bidragsgivning i förhållandevis fria former och utan långtgående detaljredovisningar bör emellertid kompletteras med en fortlöpande, öppen granskning och debatt om vad som skall betraktas som statsbidragsberättigat folkbildningsarbete och vad som inte kan hänföras till sådan verksamhet. I en nyligen utkommen debattskrift – Folkbildningen i stöpslevens, en partsinlaga från ABF – redovisas en del exempel på verksamhet som nu finns inom vissa studieförbund och vars karaktär av fritt och frivilligt folkbildningsarbete starkt kan ifrågasättas.

Bl. a. påpekas i debattskriften att ett av de av skolöverstyrelsen godkända studieförbunden är huvudman för ett handelsinstitut. Verksamheten vid institutet finansieras uppenbarligen av det statliga stödet till studieverksamhet. Den bedrivs i rent skolmässiga former och består bl. a. av en tvåårig marknadsekonomiutbildning, som kvalificerar för diplomering av Svenska marknadsekonomiföreningen. I förbundets verksamhet ingår också ett institut för "säljträning och ledarutveckling", som på konsultbasis erbjuder sina tjänster till olika företag.

Det måste enligt min mening starkt ifrågasättas om dessa verksamheter står i överensstämmelse med den nu gällande folkbildningskungörelsens anda och mening.

Samma studieförbund anordnar också s. k. poplyssnarcirklar. Ungdomar erbjuds gå med i denna verksamhet för att "få tillgång till det material (skivor, band, litteratur) som redan används i olika poplyssnargrupper". Deltagarna kan specialisera sig på de grupper som de "gillar mest".

Verksamheten tycks i många fall tillgå så, att deltagarna mot en förhållandevis låg avgift får hämta ut skivor i någon musikaffär till ett betydligt högre belopp än det de själva erlagt. I något fall fick deltagarna betala 10 kr. var. Cirkeln fick ta ut skivor för 700 kr., dvs. 140 kr. per person. I ett annat fall betalade sex deltagare 60 kr. var. Cirkeln fick fritt välja skivor och kassetband till ett värde av 1 100 kr.

Musik är givetvis ett angeläget folkbildningsämne. Det gäller också popmusik. Däremot är avsikten knappast att studiecirkelanslaget skall användas för att subventionera ungdomars inköp av popskivor. Systemet måste anses betänkligt också från den utgångspunkten att det gynnar den kommersiella skivindustrin utan några som helst kulturpolitiska ambitioner.

I den nämnda debattskriften ges också ett exempel på hur statsbidraget

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Meddelande om
frågor*

till studiecirkelverksamhet kan utnyttjas för att finansiera skolungdomars skolresor.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till utbildningsministern:

Anser statsrådet att verksamhet av det slag som beskrivits här står i överensstämmelse med den nu gällande folkbildningskungörelsens anda och mening?

På vilket sätt anser statsrådet att sådana tendenser skall kunna förhindras? Jag utgår från att samhällets stöd till folkbildningsorganisationerna också i fortsättningen skall kunna ges i förhållandevis fria former utan krav på administrativt tyngande kontroll och detaljredovisning.

§ 27 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 19 oktober

1977/78:78 av *Carl Lidbom* (s) till statsrådet Olof Johansson om förvaringen av avfall från kärnkraftverk:

Jag ber att få ställa följande fråga till statsrådet Olof Johansson:

Anser regeringen att 3 § i den s. k. villkorlagen innebär att samma säkerhetskrav måste ställas på den slutliga förvaringen av använt kärnbränsle eller avfall från upparbetat kärnbränsle, oavsett om förvaringen sker i Sverige eller utomlands?

1977/78:79 av *Ivar Nordberg* (s) till socialministern om försöksverksamheten med tillnyktringskliniker:

Riksdagen antog i maj 1976 en lag om omhändertagande och behandling av berusade personer (LOB). Samtidigt uttalades att en försöksverksamhet med vårdkliniker borde inledas på olika platser i landet. Möjligheter till statsbidrag för försöksverksamheten öppnades. Regeringen fick också i uppdrag att efter överläggningar med olika huvudmän inför riksdagen redovisa en plan för denna försöksverksamhet.

Socialdepartementet har nu tillskrivit Karlstads kommun, Skaraborgs läns landsting, Göteborgs kommun och Gävleborgs läns landsting i frågan om försöksverksamhet.

Stockholms läns landsting insände den 22 juni 1977 till socialdepartementet en hemställan om att socialdepartementet skulle avdela medel för försöksverksamhet vid Mariamottagningarna i Stockholm. I den ansökan som insändes presenterades en försöksverksamhet, innehårande att en enhet med ca 15–16 vårdplatser på Mariamottagningarna avdelas för LOB-fall, samtidigt som ca 10 platser vid socialförvaltningens rehabiliteringshem Krinolinen i Fruängen tas i anspråk för tillnyktring,

avgiftning och social rehabilitering.

Enligt uppgifter från polisen har polispersonalen sedan årsskiftet i betydligt ökad omfattning fört berusade till sjukhus. Situationen har blivit påfrestande vid sjukhusens akutmottagningar.

Mot denna bakgrund vill jag fråga socialministern:

Är uppgifterna riktiga att regeringen kommer att ställa hela Storstockholmsområdet utanför den statsbidragsberättigade försöksverksamheten med tillnyktringsenheter?

Om så är fallet, vilka är regeringens motiv för detta ställningstagande?

1977/78:80 av *Allan Åkerlind* (m) till justitieministern om permissionsbestämmelserna inom kriminalvården:

En intern från Umeåanstalten greps efter en och en halv månad på rymmen av Härnösandspolisen. På egen begäran överfördes internen till kriminalvårdsanstalten i Västerås, där han dagen efter ankomsten beviljades permission. Från denna permission återvände han inte.

Anser statsrådet att gällande permissionsbestämmelser är tillfredsställande?

1977/78:81 av *Sune Johansson* (s) till arbetsmarknadsministern om industriella beredskapsarbeten:

Arbetsmarknadsstyrelsen bedriver på ett flertal undersysselsatta orter i landet beredskapsprojekt i form av industriella beredskapsarbeten. En av dessa aktuella orter är Arvika. AMS har meddelat kommunen där att man avser att upphöra med ett industriellt beredskapsprojekt från den 1 oktober 1978.

Vid nämnda arbetsplats sysselsätter man ca 40 arbetstagare, varav flertalet är svårplacerade på den öppna arbetsmarknaden. Sysselsättningsituationen i Arvika och övriga Värmland är ytterst allvarlig, och det råder ringa efterfrågan på arbetskraft.

AMS motiv för att upphöra med det aktuella beredskapsarbetet är enligt uppgift att man inte har ekonomiska resurser för att fortsättningsvis kunna klara alla nu pågående beredskapsarbeten.

Med det anförda får jag ställa följande fråga till statsrådet:

Avser statsrådet att vidta åtgärder för att de nu pågående industriella beredskapsarbetena skall få fortsätta i nuvarande omfattning?

den 20 oktober

1977/78:82 av *Olof Palme* (s) till statsministern om uttalande av ekonomiministern rörande den svenska kronans ställning:

Följande fråga har tidigare ställts av Kjell-Olof Feldt till statsministern. Denne överlämnade då frågan till ekonomiministern. Eftersom frågans

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Meddelande om
frågor*

karaktär är sådan att endast statsministern kan besvara den riktar jag härmed samma fråga till statsministern:

Under våren och försommaren gjorde ekonomiminister Bohman uttalanden om den svenska kronans ställning, vilka väckte stort uppseende såväl i Sverige som utomlands. De tolkades allmänt som att den svenska regeringen betraktade kronans ställning som så försvagad, att en ny devalvering kunde förväntas.

Det synes också uppenbart att den omfattande spekulationen under sommaren i en svensk devalvering hade ett direkt samband med dessa ekonomiministerns uttalanden.

Jag vill därför fråga statsministern:

Hade ekonomiministerns uttalanden under våren och försommaren om kronans ställning och den svenska valutapolitiken hela regeringens stöd?

1977/78:83 av *Esse Petersson* (fp) till kommunikationsministern om persontrafiken på järnvägssträckan Göteborg–Alvesta, m. m.:

SJ avser att från våren 1978 helt övergå till snälltåg på sträckan Göteborg–Alvesta. Därigenom kommer persontrafiken från ett antal stationer i området att försvinna. Tågen kommer endast att göra uppehåll i Gnosjö och Värnamo i resp. kommuner. Det är oacceptabelt att så betydande samhällen som Hillerstorp, Bor, Horda och Rydaholm blir helt utan persontrafik på järnväg. Det rör sig i viss utsträckning också om dagliga transporter av skolelever.

På sträckan Nässjö–Halmstad planerar SJ att det s. k. skoltåget Vaggeryd–Värnamo, som går på morgonen med ca 150 elever från Vaggeryds kommun till Värnamo, skall upphöra från höstterminen 1978 på grund av olönsamhet. Någon ersättningstrafik på landsväg tänker SJ av samma skäl inte bedriva.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern beredd att medverka till att persontrafiken på järnväg vid nämnda stationer på sträckan Göteborg–Alvesta kan fortsätta liksom "skoltåget" Vaggeryd–Värnamo?

1977/78:84 av *Rolf Clarkson* (m) till budgetministern om behandlingen av ansökningar om tillstånd att utskänka öl i personalmatsalar:

Som en följd av riksdagens senaste alkoholpolitiska beslut måste landets alla personalmatsalar ansöka om tillstånd att utskänka öl. På grund av remissförfarande m. m. är det svårt att få dessa tillstånd beviljade till den 1 januari 1978, då lagen träder i kraft.

Är budgetministern benägen vidta åtgärder för att temporärt lösa frågan för de berörda personalmatsalarna?

1977/78:85 av *Erik Adamsson* (s) till arbetsmarknadsministern om tidpunkten för planerat nybygge för länsstyrelsen i Malmöhus län:

I det krispaket arbetsmarknadsministern lade fram i början av oktober annonserades att tidigareläggning av statliga byggen skulle kunna komma i fråga.

I våras beslutade riksdagen att senarelägga länsstyrelsens i Malmö planerade nybygge.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Kommer dessa tidigareläggningar av statliga investeringar att även omfatta länsstyrelsens nybygge i Malmö?

1977/78:86 av *Wiggo Komstedt* (m) till utbildningsministern om regeringens syn på programverksamheten vid Sveriges Radio:

Tisdagen den 18 oktober kunde en hel värld andas ut efter en lyckad upplösning av kapardramat i Lufthansaplanet på Mogadishus flygplats.

TV 2 sände ett förlängt Rapport, som slutade kl. 20.20.

Den som lyssnade på radions program 3 fick då höra hur där framfördes en hyllningssång till terrorister och ett fördömande av det demokratiska samhällssystemet.

Detta är åter ett grovt övertramp av Sveriges Radio, vars hyllningar av terrorister och samhällsomstörtare alltmer upprör allmänheten.

Jag vill därför till utbildningsministern ställa följande fråga:

Vill statsrådet inför riksdagen redovisa sin och regeringens syn på sådan programverksamhet vid Sveriges Radio?

1977/78:87 av *Olle Wästberg* i Stockholm (fp) till industriministern om regeringens syn på sydafrikanskt övertagande av svenska företag:

Anser industriministern att det står i överensstämmelse med tankegångarna bakom vårriksdagens beslut om stopp för svenska nyinvesteringar i Sydafrika att sydafrikanska intressen övertar svenska företag?

1977/78:88 av *Sture Ericson* (s) till utrikesministern om ett svenskt FN-initiativ mot utvecklingen av det nya neutronvapnet:

USA:s planer på att utveckla en neutronbomb har utlöst negativa reaktioner i en rad länder under de senaste månaderna. Inte ens inom NATO-kretsen har USA:s regering fått stöd. Den svenska regeringens syn sammanfattades av utrikesministern inför FN:s generalförsamling den 29 september i år: "Neutronvapnet är oacceptabelt för oss." Generalförsamlingen kommer i höst att anta ett stort antal nedrustnings-resolutioner. Neutronbomben är för en bred opinion den mest aktuella nedrustningsfrågan. En stark internationell reaktion kan påverka dem som beslutar om denna vapenutveckling.

Avser regeringen att instruera vår FN-delegation att lägga fram resolutionsförslag som fördömer utvecklingen av det nya neutronvapnet?

Nr 12

Torsdagen den
20 oktober 1977

*Meddelande om
frågor*

1977/78:89 av *Lena Hjelm-Wallén* (s) till statsrådet Britt Mogård om innebörden av uttalande rörande de politiska ungdomsförbundens medverkan i skolan:

Vad menar statsrådet Mogård med att kalla de politiska ungdomsförbundens medverkan i skolan för "politisk indoktrinering"?

1977/78:90 av *Hans Nyhage* (m) till kommunikationsministern om postservicen i Hedared:

Enligt beslut av chefen för Göteborgs postregion skall poststationen i Hedared, Borås kommun, dras in fr. o. m. den 1 december 1977 och ersättas med lantbrevbäring från Borås. Från lokalbefolkningen har framförts mycket kraftiga protester mot den aviserade förändringen, som man anser medför en avsevärd försämring av servicen.

Är kommunikationsministern villig medverka till att den angivna förändringen av postanordningen i Hedared ej förverkligas?

1977/78:91 av *Gustav Lorentzon* (vpk) till statsministern om regeringens syn på sydafrikanskt övertagande av svenska företag:

Enligt ett besked av statsministern till fackklubben vid Svenska Bromsbandsfabriken tänker regeringen inte ingripa mot den affär där det Sydafrikadominerade företaget Cape Industrier skall överta aktiemajoriteten i fabriken. Med hänvisning till detta vill jag till statsminister Fälldin ställa följande fråga:

Anser regeringen att överlåtande av aktiemajoriteten i svenska företag till av Sydafrika beroende kapital står i överensstämmelse med den deklarerade linjen att bekämpa apartheidpolitiken?

§ 28 Kammaren åtskildes kl. 16.57.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert